

„hópelyheket szól, himnuszt vérzik”

HELIKON

IRODALMI FOLYÓIRAT

MEJELIENIK KÉTSZER EGY HÓNAPBAN KOLOZSVÁRON
X. ÉVFOLYAM 1999. 24. (302.) SZÁM — DECEMBER 25.

ára 2000 lej

LÁSZLÓFFY ALADÁR

Három tétel

1. Hószilvánia

Karácsony-ürrügy lelegelte.
Jön az erdő felé a fejsze.
Ketrecek, legelőnek rácsok —
küldik a csendőrt és az ácsot:

ha célja más is — az a dolga,
hátha Szent József igazolja.
Mestergerendának valóért,
bitóért elküldik a hóhért,

biztatnak tutajúsztatókat,
ígérnek csengő földi jókat,
egyik felén csak osztják, osztják,
másik oldalon mind kifosztják.

Bankó nagyságúak a pelyhek.
Megkísértének, gondbavernek.
Jön az erdő felé a fejsze!
Nem világvege ez még persze,

szakáll a holt állán is nő még,
erdő is nő, és lesz erő még,
sajátkezüleg kiegyelve
eltart még a hegyek kegyelme.

Karácsony-nép. A letört ágak
sok angyalszárnnyá visszaválnak.
Jön, bennünk jön az erdők csonkjá,
le is fog érni karácsonyra.

2. Hangszilvánia

A völgy ölén a templomokban,
ott élek sarjadó romokban,
újrabeázó plafonokban —
a gombás gerendákban ott van

az élet, az ember-előtti,
mely majd a kereket kiötlí,
honnan az éden verse jött ki...
Mibe tudnál még belekötni?

Ahogy vágyod: végre kihaltam,
se köszönésben, szóban, dalban,

se longobárdban, se avarban
s legfőképpen többé magyarban,

se számaron, se csataménen
nem leszek Mátyás, kuruc, én nem,
nem ellenáll többé az énem,
hisz láttad, hogy kivágtak, vénen.

Ezek után még mitől tartasz?
Kitömött fej a csodaszarvas,
a múltam füst, a nevem hallgass,
hogy irgalmasan eltakarhass.

Csak aztán vidd Európáig
a megkaparintott madárfit,
ha megkívántál itten bármit...
A voltak csak a semmi árt itt.

3. Imaszombat

Karácsony-nép, a letört ágak
volt angyalszárnnyá visszaválnak.
Karácsony, tört-karácsony ország.
Akit kivágtak, annak hozzák,

annak állítják évről évre,
zöld keresztfáján aki égve
világt gyertyaként a földnek,
szurokcseppjei tündökölnek,

hópelyheket szól, himnuszt vérzik,
s ők megnyomorítva is érzik,
csak nem tudják, hogy megmardtak
húsvétja után a haragnak,

hogy övök Betlehem és Bethlen,
zászlóként függenek a kereszten,
egy kicsit halva, kicsit élve,
zöld keresztfája emlékére.

Bankónagyságúak a pelyhek.
Megkísértettek, gondbavertek.
Jön az erdő felé a fejsze.
Nem világvege ez még, persze.

Zöld fűfényei összeérnek
fenyői körül a reménynek,
így kézről kézre, ágtól ágtól
világítanak Európáig.

Deák Ferenc rajza (E számunkat a művész grafikai illusztrálják.)

BOLDOG 2000. ÉVET

KIVÁN OLVASÓINAK, MUNKATÁRSAINAK
ÉS TÁMOGATÓINAK A HELIKON

OLVASÓINK
FIGYELMÉBE!

A postai lapterjesztő nyilvántartásában a HELIKON katalógus-száma 3012
Folyóiratunkra a szerkesztőségben is elő lehet fizetni 10 és 14 óra között
Kolozsvári előfizetőinknek díjtanul kézbesítjük a HELIKON-t

24

HATÁR GYŐZŐ

A kétezredik év

Ilia Mihálynak

én vagyok az izgató és én vagyok az izgatott
hallgatom a biztatót és biztatom a holnapot
én vagyok a demagóg és én vagyok a néptömeg
mindenkinek hazudok és nem hiszek már senkinek
én a fennen-hallgatóság s én a le-s kihallgatott
én a közrendőrbíró — s közrend által zargatott
én a rangos lefűlő s én az alja-lefűlő
én a foglárügyelő s én a fogoly felügyelt
én vagyok a nyakvágó és én a csonkolt törzs a nyak
én a veszett főbíró és én — kik vesszőt fussanak
irodalmi főhatóság: ideális zúzdagép
én vagyok a szépiróság és a könyv mit zúzni szép
én a zárt osztály lakója — ápoló és az ápoló
kényszerzubbony rámkötője: hátrakötve — hátha jó!
én vagyok a cinkelt kártya s én a kártyacinkelő
én a lyuggatott szűzhártya s én e rútságmívelő

én lekozma és én ki nő a sarkon áll
s kurvaságért ostromozva — én ki bordélyt patronál
én vagyok a kárvalottja s kártevő én huligán
útonállás vén halottja: csörgőpénze-hagyta rám
perzekútor köröző és körzetében körözött:
én vagyok a lóköto és én a ló mit elkötött
én a vásár rabszolgája s én a rabkereskedő
verítéssel megszolgálva — emberjóság és Vevő
én a vámkirendeltség és én csempésző tettenért:
kábszeresnek nagy leégés: értem jár a vamerért
véradó és én a vér — a fertezett s a fertelem
kapja-szipja már a véna: jól kibántatok velem
én a hadak országútja ezredő történet
én a vak tatár puruttya s én a gázolt rémület
én a Hódító Hiéna — s bölcső én és hintaló
én a Népiertő és én a nép az irtanivaló
én a Szent Intelmező és én a megintelmezett
én a szentelt Vérmező és én a nem-kegyelmezett
én az Örök Úd garatja s falraírt Mene Tekel
én a tölcser Kárhozatra s én a Mennybemenetel
véghetetlen Végességem lét egészét éri át:
elmém játssza velem-nékem ezt a rongy komédiát

FODOR SÁNDOR

Egyáltalán — várok valamit?

Gyakran elhangzik a kérdés: különböző súlyú (és fajsúlyú) embereknek teszik fel, akik a legkülönbözőbb, de valahol a távolban mégis egybecsengő válaszokat adnak, szónokias, szerény vagy magakellettő, olykor cinikus hangon. A kérdés pedig: Mit vár a 2000-ik évtől, a XXI-ik század, vagy ha jobban tetszik, a harmadik évezred küszöbén? Egyáltalán a jövődől?

Mindenki (majd mindenki), ha csak nem pózol valamiféle "magamat is utálok" szerepben — legalább azt szeretné valamilyen formában, hogy a dolgok forduljanak — ha nem is mindjárt jóra, de legalább induljanak el a "jó" (boldogabb országokban a "jobb") felé. Nem kell ahhoz éppen jövőkutatónak lenni, hogy megállapíthassuk: A világnak, ezen belül Európának azon a táján, ahol nekünk adatott meg élnünk — aligha várható varázslatosan látványos változások a XX. század végén, a következő küszöbén. Vagy talán remélni lehet, hogy a világot (országunkat is) sújtó természeti katasztrófák elkerülnek bennünket az új évezred hajnalán? Aligha. Legfennebb jobban felkészül rájuk az ország, ahelyett, hogy vezető politikusok bölcs megállapításaikkal ejtenének ámulatba ("A tél nem olyan, mint a nyár"). Avagy talán csökkenni kezdenének a bűnözés egyre növekvő arányai az országban, határainkon túl, az egész világon? Tartok tőle — hogy nem. Hát ez az ország — amelyről kerek tíz éve azt hittem, hogy végre "hazám"-nak mondhatom, de mihamar kiderült, hogy erről szó sincs —, ez megáll vajon a gazdasági romlás lejtőjén, társadalmi feszültségei bár egy kissé felenednek? Nemcsak a politikusok ígéretei, de a dolgok természetes menete szerint is, sikerül-e felzárkózni — legalább a többi közép-kelet-európai országhoz? És mit hoznak (hozhatnak) vajon a század- és ezredforduló előestéjén megtartandó parlamenti választások?

Hát velünk mi lesz (a következő évszázadban)? Ne feledjük: legnagyobb ellenségünket nem a bennünket habzó szájjal szidalmazó politikusok között kell keresnünk. A városokat-falvakat járva — nézünk be a parókiákra és kérdezzük meg a tisztelendőt — tiszteletest, hányat temetett — hányat keresztelt az utóbbi évben? A válasz megdöbbentő lesz: legalább kétszer-háromszor annyit temettek, mint kereszteltek.

Nemzeti tragédiánként szoktuk idézni Trianont. Az is — de ne feledjük: végső soron Erdélyt a magyar édesanyák vesztették el, a román édesanyákkal szemben.

Azt is jó lenne tudni, vajon a XXI-ik században — és azon is túl lesz-e jövője annak, amiben oly megszállottan buzgókodunk — rendkívül tehetséges fiataljainkkal együtt: Megmarad-e az irodalom lényegében úgy, ahogyan több, mint kétezer esztendő átvesztelt: A leírt szó — mondat — gondolat formájában? Vagy idővel valami más veszi át a helyét, esetleg a szellemet tunyává zsibbasztó elektroni-

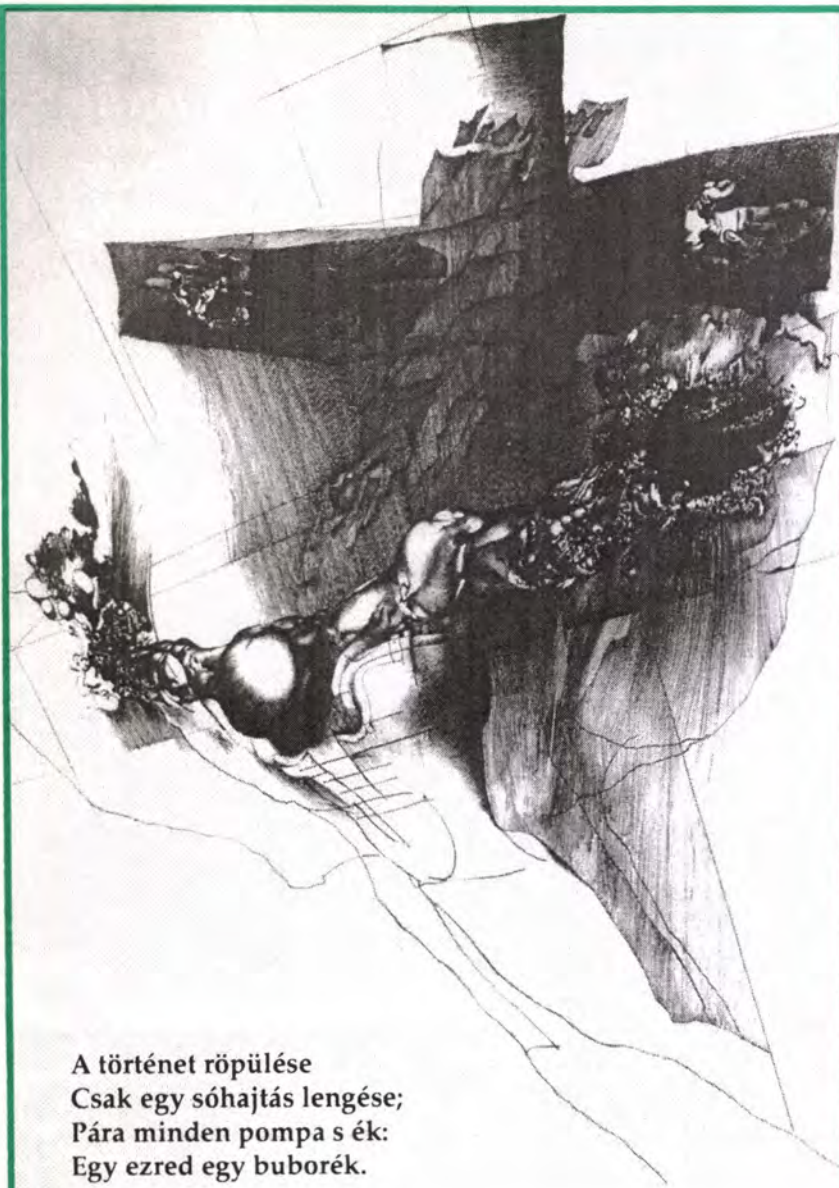
kus sajtó és művészet formájában?

Elmondhatom, ha keserűség-gyász-bánat szakadt is rám életem során, tizenhét éves korom óta csak egyszer csalódtam igazán. A háború kijózanított mindenfajta lelkesedésből-hiszékenységből. Tíz évvel ezelőtt mégis bedőltem: Örömben sírtam, amikor először pillantottam meg Ion Iliescut a képernyőn. Aztán jött '90 márciusa Marosvásárhelyen — és ismét csak kijózanított, visszatérített a második világháború végén kapott "útravalóm"-hoz, ez pedig immár kitart életem végéig. A "nehezén" — túl vagyok. Nagy reményeim-várakozásaim aligha vannak, és ha mégis — ezek nem személyes sorsomat érintik: inkább gyermekeimre — unokáimra vonatkoznak. Megmosolyogtató, mint próbálok mindent elkövetni, hogy valamivel szebb, teljesebb, gondtalanbb legyen az életük, mint az enyém volt — és jobb ember is váljék belőlük, mint amilyené magam sikeredtem. Egyébként ebben egyáltalán nem vagyok eredeti, tudom, majd minden öreg szülő-nagyszülő hasonlóképpen van ezzel. Magamnak — "egy kis független nyugalmat" szeretnék remélni (Arany János szavaival), de tudom, ez is hiú ábránd, hiszen az élet mindig gondoskodik róla, hogy mindennapjaink ne legyenek nyugodtak.

Édesapám — nyugodjék békében — szeretne volna megérni a 2000-ik esztendőt. Száznégyszáz éves lenne (ha élne), de már tizenkilenc éve kiköltözött Édesanyám mellé. Im már nélküle kell megérnem (ha a Fennvaló másképp nem rendeli) az eseményt. Jó lenne Édesapám gyermekesen vidám, bizakodó tekintetével körülnézni a világban, örvideni a szilveszteri tűzijátéknak, nagyokat kacagni még a vérszegény szilveszteri vidám műsorokon is — ha lehet, azokkal a szeretteimmel együtt, akik (még) fogják a kezemet. Nem várom — hiszem: A harmadik évezredben (de akár valamivel előtte is — ki tudja?) viszontlátok mindenkit, akit szerettem — aki szeretett. Akkor majd talán még derülök is azon, hogy milyen semmiségek keserítettek életünket.

A történet röplése
Csak egy sóhajlás lengése;
Pára minden pompa s ék:
Egy ezred egy buborék.

Kölcsey

Boldog új esztendőt!

JANUÁR

1 SZOMBAT	Újév
2 VASÁRNAP	Ábel, Ákos
3 HÉTFŐ	Benjámin
4 KEDD	Angéla, Éva
5 SZERDA	Simeon, Árpád
6 CSÜTÖRTÖK	Gáspár, Menyhért, Boldizsár
7 PÉNTEK	Attila, Etele
8 SZOMBAT	Szörény, Artúr
9 VASÁRNAP	Marcell
10 HÉTFŐ	Vilmos
11 KEDD	Ágota, Baltazár
12 SZERDA	Ernő
13 CSÜTÖRTÖK	Veronika
14 PÉNTEK	Bódog
15 SZOMBAT	Loránd, Aurél,
16 VASÁRNAP	Gusztáv
17 HÉTFŐ	Antal
18 KEDD	Piroska
19 SZERDA	Sára
20 CSÜTÖRTÖK	Sebestyén
21 PÉNTEK	Ágnes
22 SZOMBAT	Vince, Alfonz
23 VASÁRNAP	Zelma, Artúr
24 HÉTFŐ	Erik, Márton
25 KEDD	Pál, Saul
26 SZERDA	Vanda, Paula
27 CSÜTÖRTÖK	Angelika, Zsolt
28 PÉNTEK	Károly
29 SZOMBAT	Adél, Emőke
30 VASÁRNAP	Noémi, Gellért
31 HÉTFŐ	Marcella

FEBRUÁR

1 KEDD	Ignác, Efraim
2 SZERDA	Karolina, Apoc
3 CSÜTÖRTÖK	Balázs, Nimród
4 PÉNTEK	Ráhel, Andrea
5 SZOMBAT	Ágota, Richárd
6 VASÁRNAP	Dorottya, Dóka
7 HÉTFŐ	Tódor
8 KEDD	Aranka
9 SZERDA	Abigél
10 CSÜTÖRTÖK	Elvira
11 PÉNTEK	Dezső, Adolf
12 SZOMBAT	Lília, Lilla
13 VASÁRNAP	Ella, Fruzsina
14 HÉTFŐ	Bálint
15 KEDD	Levente, Kolos
16 SZERDA	Julianna, Sarolta
17 CSÜTÖRTÖK	Álmos, Donát
18 PÉNTEK	Konrád, Ellás
19 SZOMBAT	Zsuzsanna,
20 VASÁRNAP	Aladár, Zelim
21 HÉTFŐ	Eleonóra
22 KEDD	Gerzson
23 SZERDA	Szemere, Alf
24 CSÜTÖRTÖK	Mátyás
25 PÉNTEK	Géza
26 SZOMBAT	Dénes, Edin
27 VASÁRNAP	Ákos
28 HÉTFŐ	Elemér
29 KEDD	

HEL

JÚLIUS

1 SZOMBAT	Annamária
2 VASÁRNAP	Ottó
3 HÉTFŐ	Kornél, Soma
4 KEDD	Berta
5 SZERDA	Emese, Sarolta
6 CSÜTÖRTÖK	Melitta
7 PÉNTEK	Donát
8 SZOMBAT	Teréz, Ellák
9 VASÁRNAP	Ruth, Vera
10 HÉTFŐ	Amália, Melina
11 KEDD	Lilla, Nóra
12 SZERDA	Izabella
13 CSÜTÖRTÖK	Jenő
14 PÉNTEK	Örs, Ulrik
15 SZOMBAT	Henrik,
16 VASÁRNAP	Enikő, Ruth
17 HÉTFŐ	Elek
18 KEDD	Frigyes, Cecília
19 SZERDA	Emília, Alfréd
20 CSÜTÖRTÖK	Illés, Éliás
21 PÉNTEK	Dániel, Helén
22 SZOMBAT	Magda
23 VASÁRNAP	Lenke
24 HÉTFŐ	Kinga
25 KEDD	Jákob
26 SZERDA	Anna, Panna
27 CSÜTÖRTÖK	Olga, Györf
28 PÉNTEK	Szabolcs, Ince
29 SZOMBAT	Márta, Bea
30 VASÁRNAP	Judit, Jutta
31 HÉTFŐ	Oszkár, Heléna

AUGUSZTUS

1 KEDD	Péter, Boglárka
2 SZERDA	Lehel
3 CSÜTÖRTÖK	Hermína
4 PÉNTEK	Domokos
5 SZOMBAT	Zita, Krisztina
6 VASÁRNAP	Berta
7 HÉTFŐ	Ibolya
8 KEDD	László, Gusztáv
9 SZERDA	Emőd
10 CSÜTÖRTÖK	Lőrinc, Lóránt
11 PÉNTEK	Tibor, Zsuzsa
12 SZOMBAT	Klára
13 VASÁRNAP	Csongor
14 HÉTFŐ	Özséb, Mikeás
15 KEDD	Mária
16 SZERDA	Ábrahám,
17 CSÜTÖRTÖK	Anasztáz
18 PÉNTEK	Ilona
19 SZOMBAT	Huba
20 VASÁRNAP	István
21 HÉTFŐ	Sámuel, Hajna
22 KEDD	Mirjam
23 SZERDA	Farkas
24 CSÜTÖRTÖK	Bertalan, Bartal
25 PÉNTEK	Lajos
26 SZOMBAT	Endre, Rita
27 VASÁRNAP	Gergely
28 HÉTFŐ	Ágoston, Mózes
29 KEDD	János
30 SZERDA	Rózsa, Róza
31 CSÜTÖRTÖK	Erika, Bella

SZEPTEMBER

1 PÉNTEK	Egyed, Egon
2 SZOMBAT	Rebeka, Teodóra
3 VASÁRNAP	Hilda, Szende
4 HÉTFŐ	Rozália
5 KEDD	Lőrinc, Viktor
6 SZERDA	Zakariás, Ida
7 CSÜTÖRTÖK	Regina, Ivor
8 PÉNTEK	Mária, Adrienn
9 SZOMBAT	Ádám
10 VASÁRNAP	Ákos, Hunor
11 HÉTFŐ	Jácint
12 KEDD	Mária, Ibolya
13 SZERDA	Ludovika
14 CSÜTÖRTÖK	Szeréna
15 PÉNTEK	Enikő, Kató
16 SZOMBAT	Edit
17 VASÁRNAP	Ludmilla, Zsófia
18 HÉTFŐ	Titusz, Diána
19 KEDD	Hajnalka, Vilma
20 SZERDA	Frida, Melinda
21 CSÜTÖRTÖK	Máté, Ilka
22 PÉNTEK	Móric, Mór
23 SZOMBAT	Etelka, Tekla
24 VASÁRNAP	Gellért
25 HÉTFŐ	Adorján, Kende
26 KEDD	Jusztina
27 SZERDA	Albert, Damján
28 CSÜTÖRTÖK	Vencel
29 PÉNTEK	Mihály
30 SZOMBAT	Jeromos

OKTÓBER

1 VASÁRNAP	Malvin
2 HÉTFŐ	Petra
3 KEDD	Helga, Jozsef
4 SZERDA	Ferenc
5 CSÜTÖRTÖK	Aurélia, At
6 PÉNTEK	Brunó, Kad
7 SZOMBAT	Amália
8 VASÁRNAP	Etelka, Gitt
9 HÉTFŐ	Dénes
10 KEDD	Gedeon
11 SZERDA	Gyöngyi
12 CSÜTÖRTÖK	Miksa
13 PÉNTEK	Kálmán, Ea
14 SZOMBAT	Livia, Beat
15 VASÁRNAP	Terézia
16 HÉTFŐ	Gál, Auréli
17 KEDD	Hedvig
18 SZERDA	Lukács
19 CSÜTÖRTÖK	Nándor
20 PÉNTEK	Iren
21 SZOMBAT	Orsolya, Ti
22 VASÁRNAP	Tilda, Előd
23 HÉTFŐ	Gyöngyö
24 KEDD	Salamon, F
25 SZERDA	Blanka
26 CSÜTÖRTÖK	Demeter
27 PÉNTEK	Szabina
28 SZOMBAT	Simon, Taa
29 VASÁRNAP	Melinda, S
30 HÉTFŐ	Kolos
31 KEDD	Farkas, Ze

MÓZES ATTILA

A harmadik évezred elé A Szent István-i gondolattól Trianonig

"A római birodalom azért növekedett meg, mert ott számos nemzet nemesei és bölcsei gyűltek össze. A különféle tartományokból más- és másféle nyelvet, szokást és fegyvert hoztak magukkal. Mindez díszére vált a királyi udvarnak, és rémületet keltett az idegen tartományokban. Az egynyelvű és egyszokású ország gyarló és törékeny..."

Pompás gondolat, még akkor is, ha motoszkál nyomában az apró kéty, mely szerint vajon nem éppen ez a sokszínűség (tarkaság?) miatt is zilálódott végül szerte az egykor oly büszke birodalom?... Ez a túlságosan is "tág kebel", mely végül túltölte magát a másság válogatatlan befogadásával, azzal, hogy nagylelkűségére a befogadottak egyáltalán nem úgy reagáltak, mint azt tőlük el lehetett várni.

No de mi nem éltünk a római birodalomban, maradjanak hát a fentiek a sejtés, a spekuláció szintjén. Jöjjünk néhány századdal közelebb, egy olyan történelmi időbe, amelyet máig hatóan át tudunk élni, még mindig s egyre inkább a bőrünkön érzünk. Az Osztrák-Magyar Monarchia először a népek olvasztótégelyévé akart válni, aztán rástűtötték, hogy "a népek börtöne" lett, ami egyik vonatkozásában igaz is (lehet), viszont áldásosabb vonatkozásait mára már elfeledték, mert el akarták/akarják feledni. Szétesése után keletkeztek — máig szólóan — "az egységes és oszthatatlan nemzetállamok", melyek nem vélik ismerni a Szent István-i gondolatot, legalábbis a gyakorlatban egyáltalán nem óhajtanak ráhangolódni, még akkor sem, ha tudva tudják: a kizárólagossággal a saját nemzetüknek is ártanak. Vesszen a világ, csak maradjon meg a *mi* igazságunk! Ennek ismeretében mondhatjuk el a Szent Istváni-i gondolat vonatkozásában, hogy a pokol tornáca is jószándékkal van kikövezve... Mert egy az elv s esetenként más-más annak gyakorlati megfogalmazódása, és ez a máig ható gyakorlatot tekintve nem szorul bizonyításra. Bőrünkön éget. Kevés sarkítással azt is mondhatnók, hogy az út a Szent István-i gondolat-tól Trianonig meglehetősen egyenes. Gondolhatunk, mondhatunk, tehetünk mi bármit bárhogyan, mások — "a más-ság" — csak úgy viselkednek velünk szemben, ahogyan azt jónak látják.

Magyarország mindig asszimiláns ország volt, de az asszimilálódást — egyes túlkapaszkodtól eltekintve — törvényileg nem erőszakos úton érte el, hiszen — bár ezt feledni igyekeznek az érintettek — magyarnak lenni még évtizedekkel ezelőtt is rangot jelentett a befogadott számára, más szinten bár, de hasonlóan ahhoz, aho-

gyan egy Egyesült Államok-beli polgár kiváltságként éli meg állampolgárságát. A Szent István-i gondolat lassan-lassan kezdett átültetődni a gyakorlatba, s ezzel elkezdődött s ma is egyre inkább folytatódik torzulása, hogy mára már teljesen a visszajára fordították a történelem tényei. A "csattanó" Trianon lett, a befogadással nem sorstársakat, bajtársakat, hanem először csak lappangó, aztán egyre nyíltabban gyűlölködő ellenségeket szerezünk; tudjuk: sosem az adományozó, hanem a megadományozott gyűlöl. Súlyos teher számára az adomány, azt mindig könyöradományként éli meg, és sandán állandóan arra gondol: hátha egyszer megvonják tőlük; jogokat és előjogokat egyaránt. Trianon után kaptunk utódállamokat, vagy hogy az anyaország szempontjából fogalmazzunk pontosabban: *külső és belső szomszédokat*, ráadásul olyan elszakadt nemzetrészekkel, amelyeket köteleességünk megvédelmezni. Consummatum est.

Consummatum est, hiszen az ezredvéget tekintve semmi jobbat nem várhatunk az új évezredtől, mint a vallási és etnikai konfliktusok folytatódását, fölerősödését és eszkalációját. Ab esse, ad posse szembe kell néznünk ezzel a könnyen megjósolható jövővel, mert hiszen az ezredhatár nem fog ugyanakkor határt szabni a most folyó gyűlölködésnek is. És mi igazán nem tehetünk róla, sőt tehetetlenül nézzük, hogy a befogadottak nem váltják be a hozzájuk fűzött reményeket. Rezignáltan csak annyit mondhatunk, hogy a saját gondolatmenetüket és népi-nemzeti pszichéjüket nem tudják s nem is akarják megtagadni. Az elvért cserében kaptuk a gyakorlatot, ezt a gyakorlatot.

Néhai Antall József, tízenötmillió magyarnak *lélekben* miniszterelnöke mondta volt: a politikában sose várjel hálát. A történelemben sem, tenném hozzá mély tisztelettel emlékezve a fájdalmasan korán távozott miniszterelnökre — miniszterelnökönkre. A Szent István-i gondolattól tehát eljutottunk Trianon utánig, de helyzetünk még mindig trianoni, s egyre inkább az lesz.

Nagyon jól el tudom képzelni a kegyes szívú Imre herceget, amint csodálón mélézik el atyja szép és nemes gondolatai fölött, s lelke még tovább nemesedik, szelleme még inkább pallérozódik. Csakhogy ettől a mi sorsunk még egyáltalán nem lesz jobb. Az ezredforduló határvonalán jól átlátni a másik évezredbe. Örizzük meg szilárdan nagyon is jogos borúlátásunkat, mert így kisebb a csalódás esélye. Én hiszem, hogy a pesszimizmus is lehet — ha nem is előremutató, de — megtartó erő.

KIRÁLY LÁSZLÓ

A kör

Magabiztos, önhitt évszázad(ezred) bizonytalan vége.

Mindenki valamilyen fennvalóval, nemes vagy észháborító eszmével, netalán istennel volt kapcsolatban folyton — de nem az istenséggel.

Különbben aligha lehetett volna máglyán pörkölni, lenyakazni, kerékbe törni egymást, szélbe lógatni az erősebbjét, karóba vonni a gyanúsítottat, mézesmadzaggal fojtani a gyöngécse jellemű jobbák torkába a szót.

Vannak az ezredvégnek pompás ötletei — a kedves tarkolóvés ma már csak az örök fantáziátlan dilettánsok szellemtelen uralmát idézi. Nehéz volt belenyugodni abba is, hogy az elefánt, a tigris, orrszarvú, sakál, jegesmedve is: isten(ek) teremtményei.

A hangya, a skorpió, a giliszta.

Hal, bálna, polip, medúza.

Sőt: a hadurak, pártvezérek, hideglelős diktátorok, onanizáló tömeggyilkosok is.

Mi pedig, a jégre csaltak, azt hittük, hisszük, hogy a függöny egyszercsak leereszkedik elképesztő, öngyilkos, gazember előadásai után — ám a függönyök ehelyett folyton felgördülnek, s kénytelenek vagyunk végignézni a legújabb elmegyógyintézet produkciót — az ajtók zárva.

És csodálkozunk, mint a hülyék: kik ezek a meztelen, de továbbra is magabiztos mellékszereplők?!

Mert a főszereplő manapság hiányzik, nincs itt: utazik helyettünk, elment fontosabb helyekre, megfoghatatlan fényzuhatagba, idegen földre, rókalyukba bújt, nemlétező bunkerekbe: nincs mód rá megbüntetni, felelősségre vonni.

Vagy nem is akarjuk?

A helyben maradottakon csattan mindig az átok, ők görnyednek a kalodákban, rájuk csatolják a villamosszékek fémes csatjait, az ő szájukba vizelnek mindenkor a hatalom legügyesebb képviselői.

Ők viselik a békekötések átkát — győztes és vesztes háborúk után egyaránt.

Holott ők csak elmulasztottak idejében körülnézni.

Egy körben, mely amúgy is szűkül egyfolytában.

Kör, ami pont lesz a végső pillanatban: mi meg benne öljük egymást, mint egy bolhaszar legbelsőbb magjában.

Mi: a sárkányfog-vetemény, ugyebár.

Süketek hallása, vakok látása, beszéd-előtti gügyögők akadémiaja — gyakran az az érzésem: ez az életünk.

Nem a nemzetemről szólok, ahhoz túlságosan fakó a hangom.

Csak úgy a világról — érvénytelenül, vagy inkább haszon nélkül.

És mégcsak nem is káromkodtam, bár erre kélt kedvem.

Mi több, azt szerettem volna mondani: boldogabb évet, századot, ezredet, mindenkinek!

Szebb szavainkra azonban sohasem szeret emlékezni senki.

Csupán saját ötleteire.

Föl hát az álarccokkal.

Indulhat a következő önhitt, magabiztos évszázad(ezred).

ORBÁN JÁNOS DÉNES

A rózsza és a vers

I. A rózsza

Egy — a történet és a történelem szempontjából nem fontos — év májusában a francia hadsereg nem fontos győzelmet arat egy nem fontos csatában. A győztes lovagok ünnepelesen vonulnak be Párizsba, ragyogó büszke arccal fogadva az ünneplő tömeg üdvözlését és május havának összes virágát.

Lorie Durac, tisztos polgárlány, tizenkét csokor mezei virággal ölében áll az első sorban, és sikong a pazar látvány gyönyörétől. Egyhangú életében nagy esemény ez, még a kivégzéseknél vagy a király kilovaglásainál is érdekesebb. Május van és verőfény; minden páncél a Nap tükre, a résekre ragadt vér láthatatlanul húzódik meg a visszavert fény mögött; a verejték és a halál szagát elnyomja a millió virág illata. Lovas ezüstistenek ezrei vonulnak el Lorie előtt, óriások, sárkányok, sötét hatalmak legyőzői.

Ösztönös kacérságból Lorie jobb képű lovagokat szemel ki, és feléjük dobja a csokrokat. A csokrok teljesítik pillanatnyi küldetésüket, lágyan csapódnak a páncélra, majd földre hullnak, és szétmorzsolódnak a lovak patái alatt.

Az utolsó, kissé túl magasra dobott csokor lepattan a kiszemelt páncélos dalia sisakjáról, és szomszédjának, egy köpönyeges kalpagos lovagnak az ölébe hull. A kissé elmélázott lovag felkapja fejét, majd kalpagját udvariasan meglóbálja a tömeg azon része felé, ahonnan a csokor érkezett. A kalpagba tűzött rózsza Lorie lába elé hull. Lorie fölkapja, és a hajába tűzi.

Majd megfелеdekzik róla, és csak este, az ünnepség után, midőn kibontja a haját, veszi észre ismét. Egy pillanatig elmereng a délutáni jeleneten. Anélkül, hogy nagyobb jelentőséget tulajdonítana neki, mert Lorie egyszerű hajadon, akit munkára neveltek, engedelmessegre és erkölcsre, konok és egyhangú polgári életre, nem pedig ábrándozásra. Úgyhogy szentimentalizmusból annyira futja, hogy behoz a kertből néhány szál taláalomra kiválasztott virágot, ne legyen az a szegény rózsza egyedül. A vázát az almáriumra helyezi, majd édesen elalszik.

Tíz nap múlva figyel föl arra, hogy a váza többi virága már elhervadt, a rózsza azonban virul. Ez még Lorie fejébe is szeget üt. Egy rózsának ennyi idő alatt el kell hervadnia. Miért ilyen különös ez a rózsza, miért nem engedelmeskedik a virágok ezen szokásának? Lorie most már hosszasan idézi föl magában a jelenetet.

Akkor úgy tűnt, a lovag a tömeget köszönti, nem egy kiszemelt személyt. Most már úgy, hogy az a rózsza neki volt szánva.

Naponta többször fut be szobájába, megnézni a rózsát, meglesni, hervad-e.

A rózsza nem hervad el, sem aznap, sem másnap, sem pedig egy év múlva. És ahogy múlnak a napok, hetek, hónapok, Lorie egyre inkább belecsavarodik egy ismeretlen érzés indáiba. Lassan megszűnik számára a külvilág, csak teste él már benne, lelke csak ezzel a jelenséggel foglalkozik, élete egyetlen titkával, csodájával, a rózsával, mely a természet törvényeit meghazudtolva nem akar elhervadni.

A rózsza megkapásának mozzanata hosszú jelenetté bővül. Már látta a lovagot, akkor tulajdonképpen csak őt figyelte, már akkor csak őt nézte, midőn a sereg még be sem ért a városba. A többi harcos csak fényes bábu volt. És egyetlen virág látszott, már a láthatáron túlról: a rózsza. A virágosó csak halvány fantomkép.

Már látja az arcot, nem csak azt, melyre akkor futó pillantást vethetett csupán, hanem az egészet, annak összes rezdülését, mozdulatát. A dióbarna szem — az első szem — nagyon szomorú. Szintúgy az első mosoly, a száj kissé keserű elhúzása. Majd Lorie képele ezerszer meg ezerszer újrarajzolja az arcot, és kiállítja egy tárlatban, mely tartalmazza egy férfi összes arckifejezésének festményét. És testének, minden porcikájának, minden mozdulatának szobrát.

Egy következő szinten Lorie bogozgatni kezdi a lovag többieként való különbözőségének jelképeességét. Nem volt rajta páncél, vagy ha volt is, a köpeny eltakarta. Kalpag volt a fején, nem pedig sisak. Lorie-nak úgy tűnik, az egész seregből ő volt az egyetlen, akin nem páncél és sisak volt, hanem köpeny és kalpag. És nem sisakforgója volt, hanem rózsája. És az arca szomorú volt, nem ragyogott a dicsőségtől, mint a többieké. Nem akart osztozni a dicsőségből.

És akkor dicsőség sem volt? A titokzatos köpönyes árnyéka elnyomta a felvonulás ragyogását. A páncélosok csillogó, hazug, üres babok voltak, kacagásuk, vidámságuk hazugság. A harc, a háború, a győzelem: hazugság. Valami rossz, valami szörnyűség, mert az ő lovagja nem örült neki.

A fény, a látszat: hazugság. Mert a lovag nem akart ragyogni, nem akart látszani. Az élet hazugság, mert a rózsza nem akar elhervadni. És a rózsának igaza van. Az igazság abban a világban van, ahonnan ez a rózsza származik. Annak a világnak a küldötte a lovag, létezésének bizonyítéka a rózsza.

*

A rózsza nem tűnik föl senki másnak. Még télen sem. Lorie teljesíti kötelességét a külvilág felé: elvégzi azt, amit rá kiszabtak. Midőn férjhez adják, zokszó nélkül engedelmeskedik. És egész életében engedelmeskedik, kiszolgálja férjét, gyermekeket szül neki, és fölneveli azokat. A rózsza nem hervad el, ugyanabban a vázában pompázik, csak a váza helye változik. És továbbra sem tűnik föl, soha senkinek.

Lorie egész életében a rózsára gondol, és mikor teheti, leül eléje, és bámulja.

A színdarabba kiszélesedett jelenet, az arc és a test tárlatának helyét egy meglátás veszi át. Lorie rádöbben, hogy a rózsza változik. Hogy hangulatai vannak, hogy időnként beteg, hogy színének leheletnyi árnyalataival, szírmáinak erezetével beszél.

Hogy a rózsza a lovag életének tükre. A lovag mása. Hogy a rózsza addig él, ameddig a lovag.

Lorie nézi a rózsát, és élete végéig költi magában a lovag naplóját, regényét. *A regény olyan, mint egy élet, Lorie belülről alkotja, két élete mellett. Az, hogy a lovag órákig ül egy karosszékekben, az pontosan olyan, hogy a lovag órákig ül egy karosszékekben.*

A lovag boldogtalan, akárcsak Lorie. Elvégzi, amit rá kiszabtak. Elveszi azt, akit neki szántak, gyermekeket nemz, és neveli

őket. Időnként harcolni megy, olyankor a legboldogtalanabb. Sokat sétál, sokat ül egy karosszékekben, és a semmibe bámul.

*

A történet egy, a történet és a történelem szempontjából nem fontos év valamelyik napján véget ér.

Befejezésnek több minden kínálkozik...

Hogy — egyszerűen — egy nap a rózsza elhervad, Lorie hosszú ideig siratja, mintha a megholt szerelmét siratná. Vagy a rózsza elhervadásának másnapján holtan találják. Esetleg — szentimentális adalékként — a hervadt rózsával a kezében. Esetleg el is temetik vele.

Hogy — keretbe helyezendő — Lorie egy nap kénytelen-kelletlen elkíséri férjét vagy gyermekeit egy kivégzésre. Borzongva nézi végig X. főúr kivégzését, az elítélt méltóság-teljes viselkedése különös rokonszenvet ébreszt benne. Midőn utána hazatér, és belép a szobába, a rózsát hervadtan találja.

Hogy — patetikusan — a rózsza nem hervad el, Lorie meghal, a rózsát továbbra sem veszi észre senki, a házat, a vázát elemészti a századok, de a rózsza azóta is ott virul, többérté jellepeként titoknak és szerelemnek.

Hogy — misztikusan — Lorie haláltusáját vívja, utolsó pillantása a rózsára esik, és látja, hogy a rózsát ugyancsak egy pillanat választja el a haláltól. Abban a megragadhatatlan pillanatban, midőn az élet átfordul a halálba, rádöbben, hogy a jelenetnek, a lovagnak, a regénynek semmi, de semmi jelentősége nincs, hogy minden csak önnön bensőjéből fakadt, a rózsza nem a lovag életének mása, hanem az övé. Hogy ő maga a rózsza.

Vagy — befejezetlenül befejezve — Lorie ráeszmél arra, hogy az általa költött-elképzel regényben-életben csak a lovag külső életével foglalkozik, mely ugyanolyan felület, mint az övé. Hogy kell lennie valami másnak is. Egy más életnek, más életeknek, hiszen neki is több van.

A csokor! A csokor, ami akkor a lovag ölébe hullott — ugrik be Lorie-nak.

Lorie megérti, hogy az a másik világ mindkettejüket megajándékozta. A csokor ott van a lovagnál, és virul, és a lovag előtte ül, és bámulja, és költi Lorie regényét.

II. A vers

*Csak a rózsza láthatja meg mindezt —
mi ugyanaz, de folyton változó —,
ha karcsu teste átbújja a rácson,
mit ha széttör a kincs is elveszik.
Látja magát, de nem léphet mögéje,
pillantásával forrón perzseli,
míg elolvad a szenvedő ezüst.
Akkor a fény máshonnan érkezik.
Ha bokorra nő, széttörheti a rácsot,
akkor már nagyobb kincset ostromol,
mi rajta kívül az egyetlen érték.*

A verset egy, a történet és a történelem szempontjából nem fontos évben, hatvan-négy nap híján két év reménytelen ostrom után egy hűvös kézcsók és hatszázhatvanhat szál vérvörös rózsza kíséretében adja át egy ifjú earl Lady Patriciának.

Másnap az ifjú earl az eladott birotokainak árából vásárolt irdatlan hajóval, tizenkét láda arannyal, ötven martalóccal, valamint

százhuszonnyolc válogatott markotányos-nóval nekivág a világnak.

Lady Patricia elolvassa a verset, és fanyalog. Fanyalog, mert előítéletei vannak, mert nem igazán érti, s mivel Lady Patricia fölöt-
tebb műveltnek tartja magát, úgy véli, hogy bizonyára a versben van a hiba. Hogy blódség. Hogy zavaros. Mintha szerelmes vers lenne, a rózsza mint szerelmi szimbólum, a perzselő pillantás, a szenvedő jelző erre utal. Talán a rács is — a szerelem mint rabság. Közhely. És nem igazán működik szerelmes versként. Talán misztikus vers — de Lady Patricia nem érdekli különösebben az ezoterika, legfeljebb az asztaltáncoltató szeánszok szintjén, és az ifjú earl sem érdekli annyira, hogy tüzetesebben foglalkozzék a verssel. Írt volna valami rendes szerelmes verset. Vagy rendelt volna egyet, valami jobb bülbülmadártól. Lady Patricia behajítja hát ezt a verset is abba a ládába, melyben a tucatnyi unalmas udvarló által ajándékozott érzelmes apróságokat tartja.

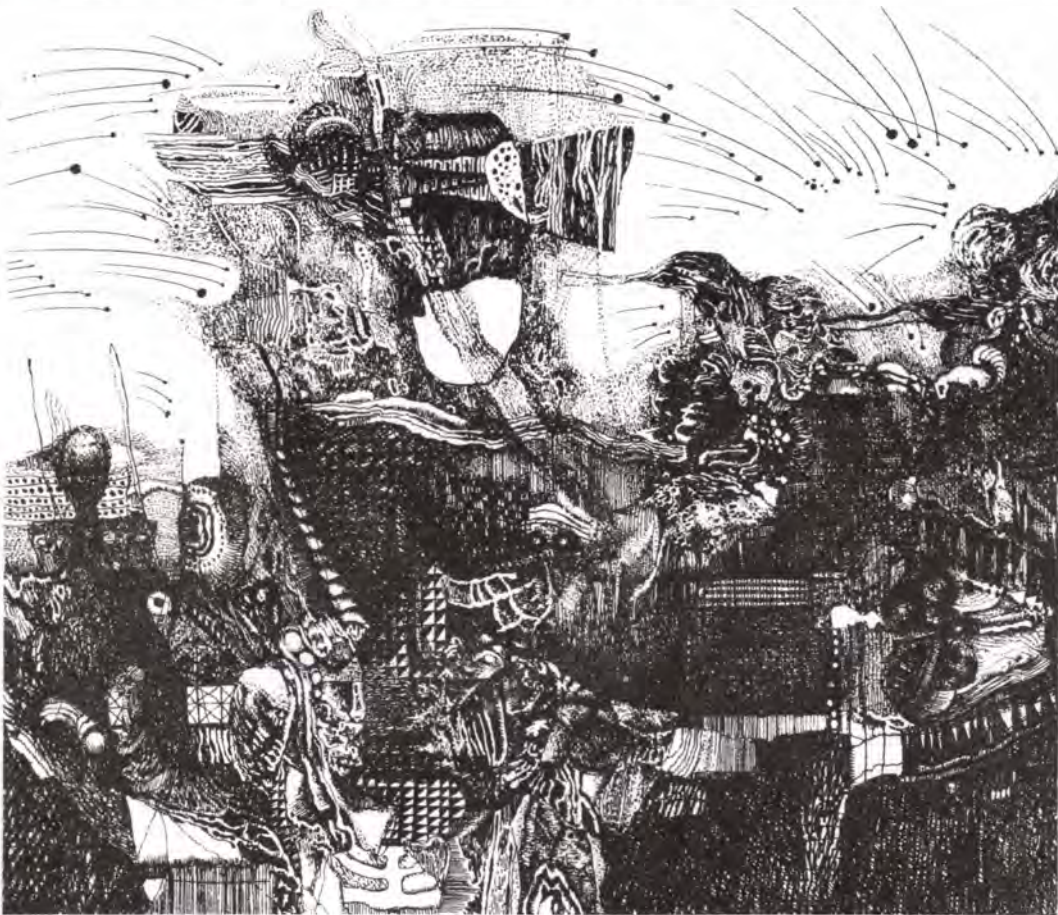
Négy év telik el, és az ifjú earlról egyre

A vékony, nyúlánk testet megizmosodva, megacélosodva, hófehér öltözékben. Az ábrándos, időnként kissé bárgyú kék szemeket, melyekben csak jobb pillanatokban bujkált egy kis cinizmus, amint most dacosan merednek a messzeségbe, hol jegesen, hol pedig lángolva az asszonyokra. A képek tetszenek, Lady Patriciaában a szerelem eddig ismeretlen érzései kezdenek kavarni.

Természetesen előkotorja a verset. Most már nem kezeli blódségként, elismeri annak felsőbbrendűségét. Hogy alázatosan kell viszonyulnia hozzá, hogy meg kell fejtenie. Ha feltételezett jelentését lebecsüli, úgy jár, akár a vers írójával.

Lady Patricia hat hónapig a verssel kel és a verssel fekszik.

Kezdetben az írásképet vizsgálja. Grafológusok okoskodásai alapján próbálja bizonyítani, hogy a szerzőben ott rejtőzködött a mostani különc. Az írás határozottságról, de ugyanakkor zaklatott bensőről árulkodik. Céltudatosságról, túlfűtött nemi ösztönökről és gyilkos hajlamokról.

izgalmasabb hírek érkeznek. Időnként egy-egy hajót rabol ki. Máskor egy-egy kikötőt terrorizál. Asszonyok százai zokognak érte. Már hajórajjal jár; a vezérhajót asszonyokkal megrakott hajók követik, a nők önként vállalják a rabszolgaságot, csak hogy csókját még egyszer ízelhessék. Mítosz szőnek köréje. A harcban rendíthetetlen; csatahajók tucatjai üldözik, de elfogni nem tudják. Szőke haja derékig ér, és hét farkocsa van fonva. Öltözéke mindig makulátlan fehér.

Lady Patricia elmereng. Az unalmas főúri világhoz képest ez a jelenség csodálatosnak tűnik. Íme egy ember, akinek volt mersze kiszabadulni ebből az egyhangú, ál-szent pokolból, és diadalra vinni ösztöneit és rejtett vágyait: Íme egy szabad ember.

Egy férfi.

Lady Patricia földézi a finom vonású, de nyálas arcot, és megrajzolja éretten, napbarátságosan, szakállasan és hét szőke farkoccsal.

jön rá, hogy valahányszor megpróbál újraépíteni egy-egy, a hétköznapi élete által megszakított gondolatfűzért, a verset másnak látja, nem ugyanazt gondolja, mint pár órával azelőtt. Ebben a megvilágításban a vers az, ami ugyanaz — pusztán szavakként, melyek nélkül nem létezhet — de értelme, és az, mit az értelmén kívül még magával hordoz — az olvasat, az érzet — a folyton változó. A rács a sor, a szó, a nyelv. A tulajdonképpeni vers — a kincs — pedig a sor, a szó, a nyelv között, körül, mögött van, több annál, de nélküle nem létezhet.

A vers tehát egyszerűbb, mint gondolta, lám, az első négy sor csak magáról a versről szól. Akkor a következő sorokat is "reálisabban" kell kezelni. "Látja magát, de nem léphet mögéje" — a tükör — fejt meg Lady Patricia, mindön egyszer hosszasan bámul a tükörbe. És a rózsza nem ő maga, hanem a szerelem. Csak a szerelem fejtheti meg a verset. Akkor vette elő újra a verset, midőn szerelmes lett. A szerelem egy alsóbb szintjén az ember csak önmagát látja a szerelemben. De ha erősödik, egy felsőbb szintre lép, akkor leolvad a tükör ezüstje, és a tükör ablakká válik, melyen keresztül látni lehet az igazi szerelem lényegét.

Ha a rózsza bokorrá nő, a szerelem a felső küszöbre lép. Most már ki lehet lépni a versből. A vers mutatta út végigjárása után a szerelmen kívüli egyetlen igazi érték felismerése következik. Mi lehet ez? Mi más, mint amit az earl választott: a szabadság.

Az earlról újabb, egyre borzalmasabb hírek érkeznek. Válogatás nélkül gyilkol le mindenkit, aki útjába kerül. Hajókat süllyeszt el, kikötővárosokat rombol földig; a szárazföldet zsoldosai perzselik föl.

Minden szeretkezés után meggyilkolja a sorra került nőt. És a nők mégis hajószámra követik, könyörögnek végzetes szerelméért.

Lady Patricia borzong, rémülködik, gyűlöli, de szerelme mindennél erősebb. Iszonyú lelkifurdalás gyötri: ő a hibás mindezt, megakadályozhatta volna ezt az őrjöngést. Ugyanakkor még erősebb lelkifurdalást érez az earl iránt. Mekkora szerelem lehetett az, amely ilyen torzulásokhoz vezetett?

És hogyan viszonyozhatná ezt a szerelmet?

A szerelem legigazibb bizonyítékával: meghal érte. Ahogy a halálos szerelmet hajóval követő asszonyok.

Lady Patricia telehordja rózsákkal a szobáját. Rituálisan elégeti a verset. Menyasszonyi ruhába öltözik, és befekszik meghalni a sokezer rózsza közé.

Ahogy lépeget a halál fele — mozdulni nem tud már, de még gondolkozik — végigpereg előtte élete. Attól a naptól kezdve, midőn megismerkedett az earl-lel, és az, hódolata jeléül, egy szál vérvörös rózsát nyújtott át.

Midőn utoljára látta, hatszázhatvanhatot. És hatszázhatvanhat nap után.

Ekkor, halála előtt néhány pillanattal, Lady Patricia megérti a verset. Az earl számára a szerelmen kívül létező egyetlen érték nem a szabadság, hanem a halál, melyet szerelmi kudarc miatt akar elhinteni a világban. Az utolsó olvasat: a halál. És Lady Patricia megérti azt is, hogy ő az, akit egy, magát az Antikrisztusnak képzelő pitiáner örült legelőször meggyilkolt.

SERÉNY MÚMIA 150

ha majd minden rabszolga nép
jármát megunva olajra lép

szerkeszti:
Fekete Vince '99

SZONDA SZABOLCS

Fókamáj, halk vonatsor

„a róka s a foka együtt jó móka”

a nyúlfaroknyi rókamáj
nem engedélyez kiskaput
mert talpalattnyi réghomály
és félbevágott alagút

a rókamáj sosem irigy
este szétszítja otthonát
csendes mint a könnyimirigy
míg vágat árkon-bokron át

a rókamáj egy vasgrafit
vagy vajfasírt esetleg így
lehetne zöld viagrafit
ha rajta nem másan segít

a rókamáj majd fókamáj
varázsdíóban végtelen —
majd felveti a hoka báj
amikor szembenéz velem

a fókamáj a férfivágy
a kívülhogyán kényszere
míg átlengi egy régi árny
a fülbemászó gépzene

a fókamáj egy szentmihály
friss hóban váltja kerekét
csodára úgy most se várj
és azért se szedj szerteszét:

a fókamáj vagy fókátárgy
pörge kalappal elkészön
mialatt csendben vár az ág
a pillanatnyi félközön

rókafókát nem érintik
a sarki vad fagyok
előbb néha aztán mindig
a róka hogy vagyok

Mars poetica

Addig kíméljen az időzavar,
míg a vers önmagát rövidre zárja.
kerüljön a kényszer, kopott csavar,
elkínzott szavak embóliája,

a burokból kikacsintó téma
leljen parttalan, hűs telvényre,
legyen most másképp-kantiléna,
tekintsen rátok kedve és kénye,

miközben gyors búcsút vesz a máttól,
és könyvlelapon lesz a köz lelete,
jöhet az önség, kérdezni bátor;
a szerző hallgat. Ennyit tehetett.

Térzene lesz, kis parkok öröme,
nem vizsgálod, karom-e, köröm-e?

Ezt ha adni fogod, javadra válik,
hogyha meg nem adod, gyötör sokáig.
Nem szól semmit, aj-aj! nem adja nyilván,
ám mégis: mosolyog, odaadja nyilván.

Janus Pannonius

Mert mindenben

csak úgy közeledni feléje
mintha (csodás előjáték)
vonó mesterhegedűhöz
az első ütemek előtt
megtorpan egy pillanatra
attól, ami még nincs meg, de
ígérete olyan biztos,
hogy most kell ez a kegyelmes
szünet, mitől hangosabban
szólít a vér az erekből
az ismétlődőre várva

ősrégi érzés: csata
és fegyver csendje között
jóleső terepszemle
az élményre feszülten
test- és tettközelen

Impromptu egy szalvétára

In memoriam Szilágyi Domokos

a szép lányok
mostanában
már nem
"a szomszéd asztalnál"
hanem luxusautókban
ülnek

"a szomszéd asztalnál"
én ülök

GORON SÁNDOR

Szonett arról, hogy a költő szabadulni szeretne kedveseitől

Hogyan is szedjem versbe bánatom?
Amikor hang nélkül mozog a szám,
s ünnepet ül velem a fájdalom.
Bánatom birtokol, nem a magány.

Feledhet-e mindent tekintetem?
ha sajgó torzulás nyoma az arc.
Most minden meztelen nő int nekem.
A szexualitás: igazi harc.

Közületek már szent egy sem lehet,
kacér Boglárkák, hamis Bernadett.
Kacérkodjatok és nevesetek.

A hálótokat végképp ellököm.
Álmomban töletek ma megszököm,
s ha sikerül, kit rúgtok majd tőköm?

FEKETE VINCE paródái

Székel Artimon

újabb költeményei

(Lírában elbeszélve)

Írta SÁNTHA ATTILA versei

Hinnye aszta mégse mégis
Eregelek lefelé
Mikor nekem Székel Márta
Azt se mondja gyere bé

Aszta mégse hinnye mégis
Bé es menyek aszondom
Tőtve vagyok máris félig
A zsebembe van kondom

Ó hogy aszta mégis mégse
Brünnyögtetek befelé
Nosza monta Székel Márta
Letérgyelt és befalá

A hű szív szemérme

Hejde hejde Székely Árti
Métt van itten brunyázás
Nem-e kéne kettévátni
Brunyát meg az anyázást?

Ugye ugye Székely Árti
Azaszta micsodáját
Ne kárpáljon néked Márta
Loccs bé a nagy pufáját

Jajde jajde Székely Árti
Köszöngesz ekeppen
Szarik Mártó a farkadra
"sajnos ezt is megértem"

Táncszó

Tösznám Márta lábközét
Éljen soká a transzközép
Ijujujujujujú

Márta válasza
A kezemben fegyvert érzek
Ijajaj
A testemen páncélt vértet
Ajajajaja

LÁSZLÓ NOÉMI

Mono

Mondta Pali bászi
Sza Horeáról Szándor
Te vaty a naty költő
Kisz Nojémi Jászsó

Mondhat eszt isz aszt isz
Mózesz Kijáj Kántó
Te vaty a naty költő
Kisz Nojémi Jászsó

Sírfeliratocska

Volt egyszer egy Déneske
Ügyeske volt s szépecske
Rusnya volt a halálka
S balfék de eltallta

VAKULYA NORBERT

A barlanglakó öröksége (avagy a barlanglakó ökörsége)

A hírvívő óvatosan kezdett kopogtatni a barlang falán. Óvatosságot indokolta, hogy alig fél órája, amikor hasonló módon próbált be-bocsáttatást nyerni egy másik barlangba, a várt troglodita-törzs helyett egy hatalmas medve jött elő a sötétből. Ugyan a hírnök sosem tartozott a legjobb futók közé, de akkor szinte szárnyalt a hátasa felé. (Hirtelen csúcsteljesítménye talán a minden reggel elfogyasztott Vörös Bika nevű italkészítménynek volt köszönhető, bár valószínűbb, hogy a medve fenyegető közelsége adott szárnyakat ideiglenesen az embernek.)

A többi barlangban pedig egyszerűen néma csend volt kopogására a válasz. (Igaz, az egyik üregtől mégsem ment el úgy, ahogy odaért: egy nagy adag köpetet kapott az arcára útravalóul.)

Utálta is a hírvívői munkát, de ha egyszer sem erős nem volt, sem okos, sőt, a mágia fortélyai is távol estek tőle, örülhetett, hogy legalább ezzel pénzt kereshetett. Most például egy trogloditának hozott csomagot, és nagyon nehezményezte, hogy semmi házszám vagy utcanev nem volt ezeken a barlangfalakon. Így aztán szép sorban minden barlangjáratban próbálkozni kellett. Még most sem lehetett biztos benne, hogy jó helyen jár, pedig már a barlangrendszer legtöbb nyílását végigkopogtatta.

Ez alkalommal sem kapott semmi választ a kopogására, ezért újra kopogni kezdett, és még jobban fűlött. Kisvártatva valami neszt hallott a barlangból, ezért – friss tapasztalataiból okulva – egy kis cserje mögé rejtőzött.

A csoszogás felerősödött, és egy magas alak dugta ki furcsa fejét a tágas nyíláson. A hírvívő ugyan hallott már arról, hogy a trogloditáknak csupán egy szem adatot a teremtés hajnalán (nem összesen, fejenként), de eddig elképzelni sem tudott egy egyszemű humanoidot. Most pedig még hallhatta is a trogloditák dörmögő basszushangját, mert az egyszemű küklpsz megszólalt:

— Ne fárasz már ki teljesen, a disznó rúgjon meg, ember. Rossz vicc bújcskázni egy trogloditával, meg különben is, érzem a szagodat. Vagy csak azé köllött kigyűnnöm, hogy elfáradjak? Meg amúgy is, a lovad eldugását elfelejtetted.

Eme szívből jövő fogadtatás után a hírnök megpróbált előbújni a bokor mögül. Ám talán túl gyorsan tette mindezt, mert megbotlott a kóró szövevényes gyökérhálózatában, és keresztülesett a bokron, felszaggatva ezzel amúgy sem divatos ruháját. Nagyot nyögve borult a troglodita elé, aki egy kis mosollyal díjazta a bemutatót.

— Na, nem kő itt alázatoskodni. Mondd, mé jöttél ide, hova még az

adóbeszedők se igen akarnak eltévedni, meg amúgy is na! Ide vagy oda, elég ronda hely ez! És amúgy is.

Az ember elgondolkodott azon, hogy az egyszemű melyik részt tarthatta legfontosabbnak a mondanójából, de aztán úgy döntött, hogy mindegy.

— Elnézést... — próbált inkább úticéljával előhozakodni — Mindössze egy trogloditával szeretnék beszélni. A neve Brangi, a Kúbeverő nemzetségből. Itt lakik?

— Az az izé? Szerencséd van, kis tökmag, a mi törzsünkő tartozik mindenféleképp.

— Nagyszerű! Kihívnád? — kérdezte a hírnök felragyogó arccal.

— Ha akarod... — dörmögte a troglodita.

A következő 20 másodperc azzal telt el, hogy a hírnök (nevezhetjük ezután postásnak is) várakozva tekintett a trogloditára, aki eközben elmerengve vakargatta az állát. A hosszú csendet végül a postás törte meg.

— Ööö... bocs, hogy zavarlak, de akkor kihívd nekem Kúbeverő Brangit?

— Miért, híjjam ki?

— Hát... például.

— Mi van? Értelmesen szöj, amit nyögsz, vagy kinyomom a taknyot az agyadból! Kihívjam, vagy mi van má?

Az ember olyan kicsire húzta magát össze, amennyire csak tudta. Tekintete ide-oda ugrált a hatalmas, oszlopnyi comboktól a brutális, bikaszerű nyakig, csak hogy végül a troglodita árva szemén állapodjon meg. Szinte meghunyászkodva ejtette ki szavait.

— Szépen kérem, hívja ki nekem Kúbeverő Brangit, hogy beszéljek vele. Erőt nem kímélő fáradságát előre is köszönöm — nyögte, remélve, hogy kiengesztelte a nagydarab humanoidot.

— Szóval kihívjam? — próbálta meg rendszerezni a troglodita az imént hallott szavakat.

— Igen.

A szavak hatására a trogloditát boldog biztonságérzet kerítette hatalmába. Értette, mit akar tőle ez a bonyolultszerzet. Vigyorogva ordított be a barlang belsejébe.

— Brangi! Vendéged gyött! Gyere ki!

Úgy 2 perc csendes várakozás után (melyet a postás még véletlenül sem akart kommunikációval eltolteni, a barlanglakó pedig nem is tudott volna), egy kicsit magasabb troglodita jelent meg a bejáratban. Felvonta egyetlen, terebélyes szemöldökét, és kérdőn nézett előbb az emberre, aztán a másik trogloditára.

— Na! — nyögte ki pár másodperc múlva, jelezve ezzel részvételt a meghitt társalgásban, és egyben azt is kifejezve, hogy nem

teljesen érti, miért is kell neki barlang előtt állnia. (Hiába, a trogloditák meglepően egyszerű nyelvezettel is rengeteg szépséget és tartalmat tudtak vinni egy-egy kifejezésbe.)

— Rendben! Várj egy pillanatig! — mondta a hírnök az új barlanglakónak, majd a már régóta ott tébláboló troglodita felé fordult:

— Nem beszélhetnék Brangival négy szem között?

Mindkét troglodita lázas számogatásba fogott, majd, miután megvitaták egymás közt az eredményt (pontosabban megmutatták egymásnak, hogy kinek melyik kezén mennyi ujj van lecsukva), a régebben itt levő küklpsz egy széles vigyor kíséretében közölte a megoldást:

— Pontosan négy szem közt vagyunk. Beszélhetsz!

A postás lemondóan meghagyta magának az észrevételeit, és a jövevényhez szólt:

— Ahogy gondoljátok... Ugye te vagy Brangi, a Kúbeverő nemzetségből? — kérdezte csak úgy rutinból.

— Nem — dörmögte maga elé az újonnan érkezett troglodita. A választól a postás teljesen elképedt, azt hitte, hogy sírni kezd. Értetlenkedve kezdett az ujjával gesztikulálni, miközben a következőt mágogta:

— Hát... de... miért nem ő jött ki?

— Dóga van. Nem ér rá. Asszonta, hogy győjje ki én. Én meg kigyöttem. Mer én meg ráértem. Baj, hogy én gyöttem?

Az ember elkeseredett. Mély levegőt vett, hogy hangján ne érződjék a düh.

— Légsz... azaz izé, hívja ki valaki azt a Brangit, még ha dolga van, akkor is. Azt hiszem, meglepetésben lesz része. Küldeményt hoztam neki.

— Meglepetés? — ragyogott fel a magasabb troglodita arca. — Brangi szereti a meglepet! Rohanok, szólni neki! — kiáltotta, azzal komótosan becsoszogott a sötét barlangba.

Alig egy kósan csendes negyedóra múltán egy újabb troglodita dugta ki kopasz fejét az üregből. Erősen szemügyre vette a letapo-

sott bokrot, majd így szólt:

— Miér háborgacc, te, miközben kedvenc barlangrajzomat festem. He?

A postás elcsodálkozott, hogy a troglodita miért ilyen goromba, de nem firtatta a dolgot. Ehelyett megpróbált a szemébe nézni, csak hogy elkezdhesse végre az ügyintézés. Így telt el kb. fél perc.

— Most meg mit bámulsz, he? Nem láttát még trogloditát? Pedig itt áll mellettem nem is semmilyen! — torkolta le az új barlanglakó a bokrot. A hírvívő nem igazán értette a szituációt, így ijedten muto-gatott felváltva hol a bokorra, hol saját magára.

— Igen te, te kis buzzanék! — bólogatott a troglodita, továbbra is a növényhez intézve szavait. — Csak azé hívtát, hogy itt ácsorogjunk bele a nagy csöndbe?

Ekkor az ember tudatáig elhatolt a félreértések gyökere. Hát ez a barlanglakó kancsal! Csak ugye ez nem olyan észrevehető, mint más, több szemmel is rendelkező lények esetében. Egy halvány mosollyal a szája szélén így szólt a trogloditához:

— Elnézést, de...

— Mi az, hogy elnézést?! Te gúnyolódni gyüttél?! — hörögte megbántottan a barlanglakó, és még ugyanazzal a mozdulattal meglepítette hosszú karját, hogy visszabántsa a hozzá képest kis töpszinek ható embert. Az ütés hatalmas lendülettel jött, és a postás nem is tudott elhajolni előre. Érezte, hogy felemelkedik a földről, és nekivágódik egy sziklafalnak. Ezután már nem érzett semmit.

Arra tért magához, hogy valami nedves húsdarab motoszkál az arcán. Megpróbálta kinyitni a szemét, de a homlokából a szemébe csurgó nyál megakadályozta abban, hogy tájékozódni tudjon. Szédelegve felült. Letörölte az arcát (azaz nem is az arcát, hanem a nyálát az arcáról), majd körülnézett. Még mindig ott volt a barlang előtt, de mindkét troglodita eltűnt. Arrebb lökte az öt nyaldosó dögevőket, majd duzzogva a kicsit távolabb várakozó ló felé indult. Minden lépésnél szúrt a dereka, sajgott a nyaka, és hogy egy kis akusztikai élményt is nyújtson, sípolt a tüdeje. Ez utóbbin nem is lepődött meg túlzottan, mikor észrevette a kb. 70 centis talpnyomot a ruhája mellrészén. Hátaslova mellé érve megsimogatta a nyereg mellé kötött drága prémekeket, majd még egyszer utoljára a barlang bejáratára emelte jójózó szeméit. Erőt vett elgyengült kezén, és marokba szorított kézfejének középső ujját az égnek emelte. Kiáltani akart, de hangszálai csak gyengén, harmatosan voltak képesek arra, hogy az ember mondanóját hangokká alakítsák. De azért, ha a közelben lett volna valaki, még hallotta volna a postás szavait:

— Te akartad, Kúbeverő Brangi! Akkor megtartom én a bundákat, amiket a nagyanyádtól kaptál volna örökségbe!

A remeték

Persze isteni mivoltuk egyáltalán nem akadályozta meg különféle csúnya erkölcstelenségek gátlástalan véghezvitelében... a szó áhítatos remete-értelmében valóban nem voltak azok a köznépből felnézést kiváltó egyedek: viszont Egyedek voltak, és az arctalan tömegben bizony ez már értéknek számított, habár a nép egyszerű fiai sosem tudták volna megmagyarázni a kérdezőnek, hogy miért is viselik el a maguknak egyre többet megengedő, a szó áhítatos értelmében valóban nem-remete-remetéknek a remetei allűröket: meztelenül, vad szatírok módjára kószáltak az utcákon és főleg a mezőkön, hogy megközelítsék a nemi vágyuk kielégítésének céljából ugyanazon mezőn kapáló asszonyokat, akik szívesen adták oda magukat nekik: mert a remeték valóban tudták, mitől ájul a nő. Orgazmust okoztak, mondanánk ma, de a korabeli nők (s főleg az egyre több vesztenivalóval megszerencsétlenített javakorabeli nők) másképp mondták: szánkban összefut a nyál, combjainkat öleljük, ssz hangot hallatunk, felhagyunk szemérmességünkkel, verejtékezünk... kissé lehunyjuk lótuszhoz hasonló szemünket, és liánszerű testünk elernyed... Ilyen szépen mondták a nők, mert tudtak szépen beszélni.

De nem is erről akartunk szólni az elején, csak ön, olvasó, azaz a piszkos elváráshorizontjával mindig visszaránt minket a nemiség fertőjébe, és mi, ha azt akarjuk, hogy tovább olvassa e művet, kénytelenek vagyunk. Kelletlenek.

nek voltak, hanem nagyon is keletések, háziasszonyok versengtek az etetésükért. Mert minden más szempontból normális remetek voltak (a szó áhítatos értelmében), imádkoztak, koldultak... igazi faszékta életmódot folytattak. Hogy is lehetne elítélni őket, ha egy idő után, rátapintva a hölgyek gyengéjére, a napi betevéssel keresték meg a napi betevőt?!
Sehogy.

A furcsa az egész történetben az, hogy a férfiak sosem gondoltak arra, hogy esetleg agyon lehetne verni a riválisokat. A remeték isteni eredetéhez nem mertek kétséget fűzni, már csak azok lingamjainak mérete miatt sem. Egy Atya sem látott még ekkorákat, pedig fiatal korukban még a békés és nyugodtverű óriások között is megfordult egyik-másik, de a Gulliver nevűek legalábbis mindannyian.

A remetéknem egy helyen éltek, de remekül tartották a kapcsolatot, s nyomban hírül adták egymásnak, hogy közeleg három individuum a B-i út felől, s mindhármát meg lehet fejni, mind-egyiket másként. Ennyit elég volt tudatniuk egymással, mert a remetéknem volt annyi gyakorlatuk, hogy a szükséges technikai kivitelezés és saját képességeik között inkompatibilitást ne feltételezznek.

fiak tudtak. A remetéik sokkal elfoglaltabbak voltak, hogysem annyi üres órával rendelkezzenek, amennyi egy tisztességes megimádáshoz kell.) nő kielégítésének kedvéért felajánlották a mestereknek hátralevő éveik bizonyos hányadát, ha megmondják: Hogy csinálják???

A remeték el is fogadták a kegyes ajándékot, persze csak miután papírra vetették az üzletet. A nagy fehér tisztásra hívták a szenvedő férfisereget, akik ott-hon sokat ígérő csókot nyomtak feleségük homlokára, de azok közben mélán és élvezetesen néztek el a fekete erdő felé. Az aszszonyokat nem vitték, mert egy-

A remeték úriemberek voltak: elmondták, hogy mit is kell tenni. Olyan egyszerű és banális dolog volt a nagy titok, hogy a semmire sem elszánt férfiak agyát előntötte a vér, s a sok megvett étellel együtt konzervhússá aprították az összegyűlt kép- és hímtagmegtartókat.

A legborzalmasabb az, hogy megszokod, írta meg évekkal később egy nő, egy neje, aki tudás ide, titok oda, mégis minden lökésnél a nagy fekete erdő felé fordult... és ilyenkor, mikor az elvakult baromállat nem látta, megjelent szemében a kéjesen megtört fény.

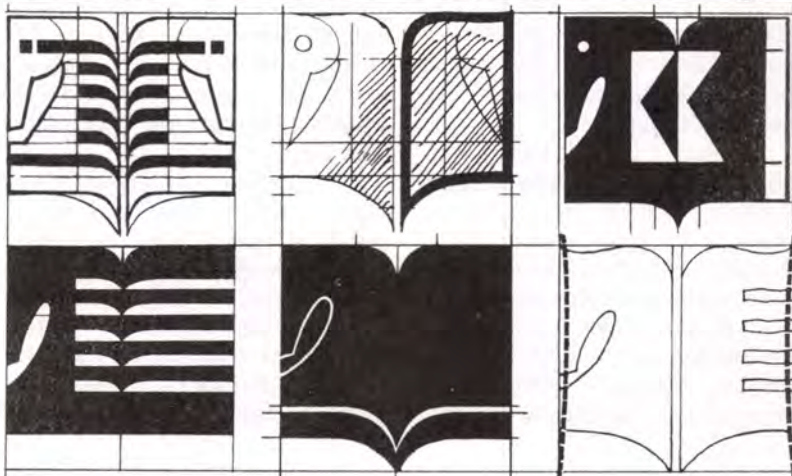
Kamilla asszonyosság nevét a szülei adták, amint az más szokásos jobb családok gyermekeinél. Már akkor megvolt ez a lágyan simogató, bőrpoló hatású hangzat, de idegen felhangokat is tartalmazott — Camillia de Lasagna —, mert a naiv szülők álmukban sem gondolták volna, hogy lesz még magyar falu Khamilton. Pedig lett. Ekkor sürgősen Szentmarjay Kamilla névre magyarosították egyetlen kincsek-kéjük keresztségben nyert nevét, és ezzel felzárkóztak a legügyesebb kard-, köpönyeg-, szín- és névforgatók sorába, akik azt vallották, hogy nemcsak a szemesnek, de a szemtelennek is áll a világ.

Habár volt gyerekszobája a kis Kaminak, nevelést nem kapott, főleg szexuálisat. Talán ennek következtében történhetett meg, hogy az özvegyiség keserű kenyerét reggelizte, naponta. Udvarlói ugyanis, akik nemi lázukban a szivárvány minden színében megpompázták magukat, mindig sarkon fordultak és otthagyták az ágyon epedő, egyébként jó nő(stény)t, mikor az a "Na gyere ide, a mindenedet..." kez-

hetű udvarlasi klisere emígyen kor-
 holta az ágaskodó himtagot: "Ki-
 kérem magamnak ezt a hangot, én
 egy jó családból származó, előkelő
 úriszűz vagyok, tessék nekem
 gyöngédebben nyögdécselni!" Így
 aztán sosem került sor első benyo-
 másra, ami jó lehetett volna. Mikor
 Kamilla rájött, hogy a fenti hozzáál-
 lás nem egy nyерő attitűd férfifalás
 szempontjából, már késő volt. Évek-
 ig gyöttrődött. Egészen addig, a-
 míg rá nem talált egy könyvre, cím
 szerint a *Tanácsok másnapos hedonis-
 táknak*-ra. Felütötte az első jótanács-
 nál, ahol ezt olvasta: *A bánat oldja
 az alkoholt. De azért azt se feledjük,
 hogy a nagy Rabelais szerint gyógyírja
 a szeretkezés ingerének maga a szeret-
 kezés szapora gyakorlása.*" Dühösen
 tépte össze a nem alaptalanul célza-
 tosnak vélt könyvet, de nem tudta
 kiirtani az agyában makacsul to-
 vábbbizzó olvasmányélményt. Kín-
 jában úgy értelmezte azt, hogy az
 alkohol még az aggszüzességet is
 oldja, valamint hogy ellenszere a
 baszás ingerének maga a csikóbő-
 rös kulacs szapora emelgetése. Az
 utolsó négy szót pedig a nagy Ra-
 belais-nak ajánlotta. Szelleméhez
 igazodott. Így lett alkoholista. Nem
 mintha nem hallott volna Edgar Al-
 lan KamPoe-ról, kivel szintén a de-
 lírium trémensebbik változata
 végzett, de pillanatnyilag, habár
 igen sokat álmodott a makkal, elné-
 zést a kifejezésért, szart a világ-
 irodalomra, ahol szintén minden a
 nemi aktust előkészítő, megvalósí-
 tó és megelégedetten nyugtázó
 (ahogy Puskin értesítette barátját
 egy hölgygel való együttlétéről —
 akihez azelőtt tisztességes hangú
 szerelmes verset írt —: "Isten segít-
 ségével ma megkaptam Anna Mi-

>>>>>>>>>>>>

Az öt megalázó, kinevető baromfi-udvartartása csak később tudta meg: Kakas, a kakas az első arra járó róka elé vetette magát.

SZÓCS ISTVÁN

Eltemetett őstörténet

Amikor a magyar őstörténet kutatása az első világháború előtti évtizedekben a mesterségesen szított "ugor-török háború" (azaz nyelvvi) sivár, terméketlen zsákutcájába jutott, sorra jelentek meg olyan írások, amelyek e vitán túllépve, akkoriban fantasztikusnak tűnő megoldások irányában keresték a kibontakozást. Ezeknek szerzői egyik tábor álláspontjára sem szűkültek, mert mind az urali, mind az altái nyelvrokonság tényeit tudomásul vették, anélkül, hogy a rájuk épített *naiv* — és sajnos, mégis "hivatalos" — származásméleteket elfogadták volna. Közéjük tartoztak a szumírosok, akiket később csak *szumirkodóknak* gúnyoltak; hadd említsük közülük csak a szakavatott tudósokat, mint Nagy Géza, Galgóczy János, Kmoskó Mihály, Varga Zsigmond. A Magyar Tudományos Akadémiának nyelvészeti és történelmi kérdésekben hangadó tényezői ugyanúgy bántak el velük, mint a műkedvelőkkel: nem szakmai és nem érdembeli vitát folytattak ellenük, hanem megállapításaiik lényegét elhallgatva, kezdetleges diákhumorral és érzelmi érvekkel törekedtek lejárásukra.

1910-ben azonban egy olyan könyv jelent meg, amelytől — elakadt a lélegzetük; tudniillik olyan terepre kellett volna követniük a szerzőt, amelyen a magyar nyelvészek és őstörténészek akkoriban már teljesen járatanok voltak (és sajnos, ma is azok; többnyire). Fáy Elek könyve *A magyarok őshaza* ugyanis nem "a tajga és a sztyeppe" viszonylatában keresi az őshazát, hanem a nyugateurópai régészet, művelődéstörténet és valláskutatás világgraszoló eredményeiben. Mintegy negyven olyan alapvető művet tekint át, amelyeknek szerzői fantasztikus és mai napig túl nem haladott teljesítménnyel feltárták a *Régi Kelet*, az úgynevezett Arany Félhold övezet (a Kaukázus hegyeitől Szírián, Palesztinán, Egyiptomon át a líbiai sivatagig terjedő terület) valóságos ókori és óskori történetét és kultúráját, hozzászámítva ehhez Kisázsia és a Földközi tenger keleti felének szigetvilágát.

Vannak Fáy Elek forrásai között olyan egyetemesen elismert lángeszű szerzők, mint F. Lenormant, A. H. Sayce, G. Rawlinson, F. Hommel; óriási részük volt az *ékrás megfigyelésében* és az előadásai homok alá temetett civilizációk feltárásában; továbbá olyanok, mint E. Renan, H. Winckler, H. Brugsch; és vannak a szűkebb

szakkörök által is alig ismert, manapság nem nagyon emlegetett szerzők, mint F. Movers, E. Freeman, vagy E. Soldi.

Tételei kidolgozásához a legtöbb indítékot és adatot éppen ez utóbbiakról kapta. Szerinte a történelmi korok "hajnaláig", a Fekete-tengertől, Kaukázus hegyektől és Kaspi-tengertől délre fekvő területeken majdnem kizárólag turáni (mai terminológiával szólva, főleg altái és urali népek laktak; tehát a török-tatár, finnugor népek és köztük a magyarok ősei is). Az időszámításunk előtti harmadik évezreddel kezdődő roppant méretű árja és sémi expanzió behatolt e népek közé, részint rájuk telepedve elvegyült velük és beolvastotta őket, részint elvándorlásra kényszerítette a világ négy tája felé.

Fáy kiindulópontja Moversnek a főníciaiakról írott műve (1841-től 1856-ig jelent meg Bonnban és Berlinben), amely szerint a főníciai nevek és leletek és a rájuk vonatkozó többi ókori adatok elemzéséből az derül ki, hogy a főníciaiak, az ókor hatalmas hajós, kereskedő és iparos népe eredetileg valahol a magyarok őshazájának szomszédságában alakult ki. Fáy Elek szerint ez az őshaza nagyjából a mai Örményország és a kurd lakta vidékek területére esik, innét vándorolnak délre és keletre a proto-médek, elámiak, a szumírok ősei, északra a szkithák elődei, és az itt lakó népek között a *károk, szabarok, illetve szabartok* között találjuk meg a magyarság közvetlen őseit; — és ami még ennél is meglepőbb, az Antitaurus hegyében lakó *kheták* pedig a hunok ősei lehettek — nyilván az északra szakadt águk, mert a délekből lettek majd a hetiták.(?)

Akármilyen meghökkentőnek is tűnik ez az őstörténeti feltevés, még a Fáy által részletesen ismertett filológiai és tárgyi emlékek elemzése előtt is bevallhatjuk, hogy azt a rejtélyes délibábként vibráló magyarként felismerhető szóróteget, amely áthúzódik a Régi Kelet, sőt a vele határos területek hajdani — és részben mai — nyelvein, mással, mint egy ilyen elképzeléssel megmagyarázni még úgyahogy sem lehet.

A könyvet tökéletesen elásták, elsüllyesztették, nem szerepel bibliográfiákban, kézikönyvekben, mégbár szórakoztató negatív példák lelőhelyeként sem. A szerző életrajza (1854—1914) sem ismert, csak annyit tudunk, hogy Fáy András nevezetes családjához tartozik, amely annyi

szellemi és közéleti kiválóságot adott a magyarságnak. Még olyanok sem szokták idézni, akik láthatólag őt igyekeztek folytatni, mint Padányi Viktor, vagy pláne Baráth Tibor. Egyetlen hű folytatója, Magyar Adorján azt állította — többször, írásban is —, hogy amikor *A magyarok őshaza* megjelent, az akkori közoktatási miniszter felvásároltatta az egész példányszámot, s miközben a szerzőnek azt állította, hogy szétosztja iskolai könyvtárak között, papírmalomba küldte; alig néhány példány menekült meg.

(Igaz-e, vagy nem ez az anekdotának ható történet, azt legfeljebb egy Domo ösztöndíj birtokában lehetne megállapítani, ám a könyv további sorsa, mindennek előtt ismeretlenségbe süllyedése arra vall, hogy valami hasonló történhetett vele.)

A nyelvészek, ismétlem, azért voltak tehetetlenek vele, mert annak ellenére, hogy az adott övezetre vonatkozó történelmi irodalomból és helynévanyagból minden magyarosan hangzó szót számba vesz és az elhomályosult alakokat a magyar nyelv segítségével igyekszik megvilágítani — és *többször meggyőződen, mint ahányszor erőltetn!* —, e könyv nem nyelvészeti, hanem filológiai munka. Csakis tekintélyes nyugati szerzők által közzétett filológiai vagy régészeti, művészettörténeti adatokat vesz számításba és mérleget.

A könyv első nyolcvan-kilencven oldala, a filológiai őstörténészek szokásos "munkarendjével" előbb az Őszövétségben szereplő népnevek, családfák, leszármazási táblázatok elemzésével kezdi, azonosítja, sőt "beazonosítja" e nevek viselőit más ókori írott adatok, mitológiák, földrajzi nevek megfelelőivel, de felhasználja az ábrázolásokat is: a képiírások, hieroglifek, domborművek, cserépkarok, kővésetek segítségével az őstörténelem embertani vonulatait is igyekszik felrajzolni.

Az azonosítási eljárás során már előjáróban tisztázza, hogy a *nyelvcsaládok és a népcsaládok elterjedése nem fedi egymást*, így állhat elő az a jelenség, hogy különböző etnikumok is beszélhetnek adott korszakban egy nyelvet, és viszont, ugyanannak az etnikumnak a tagjai más-más nyelveken szólalnak meg; s noha sehol sem hivatkozik Horvát Istvánra, mindég szem előtt tartja fontos intelmeit: *sokkal több népneve létezik, mint ahány nép, ám ugyanaz a népsokszor más-más nevezet alatt válik ismertté*, lakóhelye vagy életformabeli sajátosságai szerint.

Csakis így válik érthetővé az a bonyolult kép, amit a Közelkelet történeti korszakokként felmu-

tat. Európa utóbbi félezer évének a történetével összehasonlítva azonban a jelenség bárki számára is felfoghatóvá válik. Például, amíg Európában a korszak elején általánosan elterjedt és használt a latin nyelv, a korszak végére ez eltűnik, anélkül, hogy ez egy "etnikai alapréteg" eltűnésével járt volna együtt. A németiség például száz apró államocskában él, különböző nevek alatt, mint bajor, osztrák, szász, sváb, porosz, türingiai, legfőbb uralkodójukat azonban *római császárnak* hívják, akinek nem sok köze van már Rómához, legfeljebb annyiban, hogy a római katolikus vallás fővédelmezője, azonban a *legkatolikusabb király mégis a francia*, aki viszont a pogány törökök szövetségében harcolgat a német-római császárok ellen; az a francia király, akinek neolatin népe egy "ősellenség" germán törzstől, a frankoktól veszi új népnevét, a régít pedig egy ugyancsak más nyelvű és kulturájú néptől, a kelta galloktól; és amely ország amikor polgári demokratikus forradalom által megteremt egy exkluzivistá nemzetiállamot, felelősséget nem is francia anyanyelvű népséget zár magába; és ebben az Európában a hatalmas, véres háborúk harcvonalai nem etnikai, hanem vallási frontok mentén húzódnak, mert ideológiai háborúk; a végső következmények pedig mégis etnikaiak, és így tovább.

A Fáy által tanulmányozott közelkeleti korszak azonban nem is ötszáz, hanem több mint kétezeröt száz éves, így az elszámolt történelmi formációk, etnikai kombinációk és nyelvi átfedések az Európánál százszor bonyolultabbak, és figyelemmel követésük az egyszerűbb olvasótól, aki nem járatos a Biblia és az ókori történelmi irodalom és mitológia nép- és nyelvtörténeti térképén, talán túl sok erőfeszítést is kíván.

(Két kisebb kiragadott szövegrésszel, azt hiszem, eléggé jellemezhető Fáy történelmi víziója.)

"A régi Szargontól fogva gyakran emlegetett Martu ország alatt a tudósok az amoriták országát értik... Az amoritákon kívül azonban még egy másik népelem alkotta jelentékeny népséget Kánaánnak — a zsidók bevándorlása előtt — a hittita, úgy hogy a lakosságot a Biblia és a két népelem keverékének tartja, midőn pl. Ezékiel 16. része 3. versében Jeruzsálem lakosait amorheus apától és hitteus anyától származtatja... Az amorita — Sayce szerint szép nép volt, — hosszúdad (dolicocefal) koponyával, kevésbé dől, homlokkal, nem kidülledt arcúval, hosszú,

egyenes orral, szőke hajzattal, csúcsba eresztett szakállal, sárgás arccal, kék szemekkel és nagy termettel!"

"A hittita nép — ellentétben az amoritával — feltűnően rút volt. Az egyiptomi emlékeken ugyanis — Sayce szerint — a khet, vagy hittita arcok, — a túlságosan kidülledt prognát arcúkkal, hátradőlő homlokuk és állukkal, egyenes, de széles orrukkal, duzzadt ajkukkal, szörten arcukkal és kis termetükkel — oly visszatartó benyomást tesznek a szemlélőre, hogy az ember szinte hajlandó volna az egyiptomiak, mint ellenségeik túlzásának tudni be az általuk ábrázolt kheták rúttságát, ha a khetáknak otthon Ázsiában fellelt saját képfaragványai is meg nem erősítene az egyiptomi ábrázolatokat."

"Pedig úgy látszik, hogy nemcsak a rút khet, de a szép amorita nép is turáni faj volt."

A hun — és kun — és khetákról szóló leírás elkerülhetetlenül az olvasó eszébe juttatja, amit egyes későbbi európai krónikások, pl. Jordanes a hunok "szép-ségéről" írtak....

Miután a kár, Khár stb. etnikum elterjedésével kapcsolatban Fáy mindenütt kimutatja a búza és szőlő kultúrnövények neveinek a jelenlétét s hogy ezek mennyire a megfelelő magyar szavak változatainak tűnnek, s a kár népnévet honfoglaló törzseink közül a Kar, Kér törzsszel azonosítja, megjegyzi:

"Hogy azonban a mi őseink (vagy legalább egy részük) már az őshazában is viselték a magyar nevet, az a következőkből fog kitűnni:... Herkules még ugyan e minőségeiben: Makar (másképp Maker, Magor) valamint Khun (Khon, Kijun, Kevan vagy Kaunkaun) neveket is viselt, melyek közül Makar túlnyomólag szintén a romboló Uzov-Mars-szal, Khun isten pedig a világtéremtő és fenntartó Hüpszuraniósszal azonosított."

"Főleg Makar-minőségében volt tisztelete leginkább elterjedve... Movers igen részletesen foglalkozik Makar isten kultuszának elterjedésével és a Makar névnek azon különböző változataival, melyekben az, hol mint magának az istenségnek, hol mint az őt tisztelő népnek, személyné vagy vidéknek, hol pedig valamely vele összekötött természeti tárgynak nevéként szerepel. Ezek közül a nevezetesebbek: a szicíliai Heraklész vagy Minoa városnak Makara neve. Ugyancsak Szicíliában egy Magarósz nevű öböl. Egy marathoni forrás Makaria neve..." Mindezeknél érdekesebb azonban az, hogy — szintén Movers szerint — "Makar isten egy mondai korbéli és sze-

líd uralmának emlékére, viselték Khiosz, Szamosz, Kos és Rhodusz szigetek a "makarok szigetei" jelzőt, valamint Ciprus, Rhodusz és Kréta szigetek a Makaria nevet. E szerint tehát e szigetek lakosai makarok vagyis magyaroknak neveztettek. Így tehát a görög Makaros: boldog szó Makar istennek és az ő tisztelőinek nevére vezető vissza..."

"Hogy pedig éppen a károk viselték a makar vagyis magyar nevet, azt az bizonyítja, hogy az említett Makaria névvel és Makarok szigetei jelzővel szerepelt szigetek mind a károk szigetei voltak..."

"Görögországnak egyik kis államkáját, a Korinthetai öböl melletti Megariszt és fővárosát, Magarát a károk alapították. A megara név pedig még mithoszilag is összefügg Herkulesz-Makar istennel, mert egy thébai monda szerint Megara: Herkulesz neje volt. Megjegyzendő, hogy a thébaiak az ő mondai őseit: Kadmuszt, Káriából származtatták..."

"...Ezen Megara városnevek oly hasonlóságot mutatnak a mi magyar nemzetnevének azonos megere alakjára, melyet a hét honfoglaló törzsünk egyike viselt, hogy ennek bizonyító erejét csak alig fokozhatja azon, a magyar névhez még a görögországi Megarisznál is közelebb simuló Magarisz városnév, amelyet az arméniai ősfészkekkel összefüggő felső-mezopotámiai Szingar-országnak egyik városa viselt... az arméniai-subartui őshon területén ma is van egy Megara nevű város..."

"...A károknak a kománokkal való rokonságát érdekesen bizonyítja az a mithoszi kapcsolat is, amely a nekünk magyaroknak nevet adó Makar vagy Magor is-

tent a kunoknak nevet adó Kun (Khon, Khun stb.) nevű istenhez fűzi... Herkulesz kultuszában Makar és Khun istenek, egymással szemben az istenségnek két minőségét — egyfelől a teremtő és romboló, másfelől a teremtő és világfenntartó — személyesítették meg. Midőn tehát Makar istenben a nekünk nevet adó "magyarok istenét" látom, ugyanakkor semmi sem gátol abban, hogy Khun istenben pedig a kunok vagy hunok azon istenére ismerjek, akit a kunok — Planckin szerzetes tanúsága szerint — Khám név alatt még a XIII. században is tiszteltek, és pedig annyival inkább, mert Herkulesz isten a Makar és Khun neveken kívül — a még hasonlóbb Khom valamint Szem nevek alatt is tiszteltetett... ennél fogva a két iker istenségben felismerhető a magyarok és hunok két ikertestvér őse: Hunor és Magor is".

Fáy nagyjából 300 oldalas könyve sokszáz adatot tartalmaz a felsorolt szerzők alapján a magyarok őseinek közeli kap-

több kevesebb valószínűséggel kimutatott szavak után nincs sok mondanivalóm s itt azt még csak néhány (több vagy kevesebb valószínűséggel kimutatható) szóval gyarapíthatom. Ilyenek: (Pár sorban ismertetem a gyula, szirt, kapni szó lehetséges ókori kapcsolatait, majd így folytatja:) "Porto Seguro vicomte, a XVII. századi misszionárius atyák nyomán, a délamerikai tupi-karib népet, oda áthajózott és megtelepült károk és bennszülöttek vérekeverékének bizonyítja. A kár nyelvet ő is turáninak tartja s a tupi karib szavakat török és magyar szavakkal veti össze. Ezek közül egyik bennünket legközelebből érdeklő szó a usszu, melyet a magyar, azonos jelentésű hosszuval vet össze. Ezzel kell összefüggnie a tupi-karib asszu: "nagy" jelentésű szónak, melyet Porto Seguro vicomte a kár helynevek sajátos asszus, esszus, assza és isszus végzetével azonosít. A kár nevek ezen végzetei azonban — melyek a magyar nyelv szempontjából oly idegenszerűek — csak az arméniai ősfészektől messze szakadt kisázsiai-káriai károk, pizidek, líkek országaiban fordulnak elő tömegesen". Majd úgy másfél oldallal alább: "Ugyancsak a tupi-karib nyelvben szereplő po vagy mbo (dedens jelentésű) névrágban a magyar ba vagy be, illetve ban, ben helyhatározó ragokra ismerek. Ennek ugyan ellentmond a Halotti Beszéd nyelve mint ahol az illativus és az inessivus ragok még, nemcsak hogy kivétel nélkül felhangúak, hanem illativus ragként ott még csak a mai bele igehatározó szerepel".

E két szövegrész összehasonlításán nincs miért elidőzni. Valóságos arculcsapásként sodorja félre a tanrőka (Schulffuchs) alantas torzítását Fáy könyvének eme piciny részlete is.

Már csak azért is érdemes újra kiadni Fáy művét, függetlenül attól, hogy egyes állításai mennyire helyes irányba mutatnak-e még, vagy esetleg már túlhaladtak-e, hogy eltávoztassuk a magyar nyelvtudományból az álnok ignorancia alattomos szellemét, melynek oly végzetesen romboló hatása volt a magyar nyelvészet és történetírás 1870 után bekövetkezett s több mint száz évig tartó, külső kényszerítő eszközök által fegyverezett, meddő korszakára.

Történelmünk művelőinek és az érdeklődő nagyközönségnek pedig végtelenül hálásnak kell lenniük, amiért Fáy Elek — mint nagy elődei, Otrókósi Foris, Desericius, Kalmár György, Horvát István, vagyis a filológia őstörténetünk kidolgozói — helyettük is elolvastak és kivonatoltak!

LÁNG GUSZTÁV

Nyelvi Trianon

Hazám! című költeményében Babits Mihály különbséget tesz a *térkép szerint* és a *lélek szerint* való ország között. Az első a politikai határok kerítette térség, a második pedig az a négyzetkilométerekkel aligha mérhető terület, amelyen magyar műveltség (is) létezik, ahol tehát a magyar lélek otthon érzi magát.

A lélek szerinti ország hazaként — sőt a költő igazi hazájaként — történő elismerése az említett költeményben egyenesen következik a nemzetfogalom babitsi átértelmezéséből. *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* című esszéjében olvashatjuk e tömör meghatározást: "Nemzet: a kultúra!" Visszatérésnek tűnik ez a kultúrnemzet 1848 után időszerűtlennek minősített eszméjéhez, amelyet Herder nyomán Kazinczy és Kölcsey nemzedéke hirdetett. Babits korában és szóhasználatában azonban a kultúrnemzet mást jelent és más értéket hordoz, mint XIX. századi elődeié. Nem a politikai, az állam-nemzet (és a nemzetállam) előkészítője kíván lenni, hanem éppen annak meghaladása az által, hogy kizárja a nemzet meghatározói közül a konjunkturalisnak tekintett politikai ismérveket, s a náluk időtállóbb kulturális értékekben keresi egy új egységeszme alapjait.

A kortársak és a mai olvasó számára nyilvánvaló volt és maradt, hogy ez a modernizált kultúrnemzet-felfogás Trianonra kívánt válaszolni. Trianon ugyanis addig elképzelhetetlen módon bizonyította, hogy a politikai nemzet — s annak élethelye, a "térkép szerinti" ország — mennyire ki van szolgáltatva a történelem viharainak, a "lélek szerinti" ország épségét azonban semmi sem veszélyeztetheti. Legalábbis semmilyen külső erőhatalom. A Trianon után kisebbségi sorba került magyar népcsoportok, vagy inkább népcsoportok írástudói makacsul hittek ebben. S ha ma is azt állítjuk, hogy a világon élő valamennyi magyar tagja a magyar nemzetnek (vagy legalábbis tagja lehet, ha ő is úgy akarja), akkor lényegében mi is

ezzel a kultúrnemzet-fogalommal élünk, hiszen a sok országban élő, sokféle állampolgárságú magyarság valaminő egysége csakis kulturális közösségként képzelhető el.

A magyar nyelv legújabb kori története azt bizonyítja, hogy ez a sérthetetlen határú "kulturhaza" is feldarabolható, s hogy ennek olyan következményei lehetnek, melyek horderejével a mai napig sem számolt a szaktudomány. Azért hivatkozom a nyelv példájára, mert nyilvánvaló, hogy a műveltség minden egyéb javaiban csoportonként, sőt egyénenként más-másképpen osztozunk és részesülünk — az anyanyelv azonban a "legközelebb" kultúrkinccs, s megőrzése a legággabb, legáltalánosabb kerete a kulturális közösséghez tartozásnak. Ezt mondja ki tömören a közismert szállóige: "Nyelvében él a nemzet."

A magyar nyelv számomra meghökkenítő új fejleményei sok tekintetben veszteségként is felfoghatók. A tulajdonnevek előtt használt névelő például mindössze modorosságnak tűnik annak, aki nem használja, holott nyelvszokássá válása egy jelentésmegkülönböztető szereptől fosztotta meg határozott névelőnként. Ha gyerekkoromban nagyapámnak elpanaszoltam volna, hogy "Bandi megrúgott", megérti, hogy az osztálytársamról beszélek, de ha "a Bandit" említem tettesként, a falu csődöréről. Azaz ember- és állatnév közt tettünk valaha különbséget ily módon. De ugyanígy eltűnt benne van a magyar köznyelvből az "ide-oda" oppozíciós párból az "ide"; "add oda", hallottam már szinkronizált filmekben is "add ide" helyett, sőt olvastam szépirodalminak tartott szövegben is. Ilyen az "elveszik" igealki értelemzavaró használata az "elvész" helyett, nemcsak a közbeszédben, hanem az újságírásban is. A példák — sajnos — meg sorolhatók volnának, s kiterjedhetnének a kiejtésre, a hangsúlyozásra, a beszédritmusra is. De továbbra is csak a szóhasználatnál maradva, ha végül idevesszük az olyan silustalanságokat, mint a "rögvest" vagy az "igazándiból" a "rögtön" és az "igazán" helyett, könnyen rájövünk, hogy tájnyelvi vagy legjobb esetben regionális elemek akadálytalan (s használóik részéről gátlástalan) beszivárgásáról van szó az irodalmi nyelvbe.

Mi köze ennek a "kulturhazához"? Az, hogy Magyarországon mint "csonka" nyelvterületen — mivel elszigetelték a kisebbségivé lett magyar nyelvterületektől — akadálytalanabban mehetnek végbe ezek a nem éppen örvendetes változások, mert a felvidéki, a partiumi és az erdélyi regionális köznyelv ellenkező irányú hatása nem védi ki őket. Azaz: más nyelvváltozási tendenciák mennek végbe és más ütemben a magyar köznyelvben, mintha zavartalan lenne a kapcsolat valamennyi magyar nyelvi régió között.

E zavartalan kapcsolat fő akadálya szerintem az a hierarchikus szemlélet, mely a "kisebbség-többség" szóparban (a nyelv archaikus, de úgy is mondhatnám, anakronisztikus szemléletmódja szerint) értékkülönbséget is feltételez. Minden kisebbségben felnőtt magyar érzékeli, hogy beszédmódját nemcsak másnak tekintik az "anyaországiak", hanem alacsonyabbrendűnek is, és semmiképpen sem norma érvényűnek. Hivatásos nyelv művelőtől hallottam például a televízióban, hogy az alanyi és a tárgyias ragozás megkülönböztetése feltételes módon nyelvjárási jelenség, mivel a különbségtevessel többnyire "az Erdélyhez tartozó részek" regionális köznyelvében találkozunk. Ha tehát a magyar államhatáron kívül ragozzuk helyesen a magyar igéket, az illető úr szerint tájszólásban beszélünk.

A magyar irodalmi nyelv Károli Gáspártól kezdve költők, tudósok, politikusok ajkán és tollán úgy alakult, hogy az alakítók között valamennyi nyelvi régió képviseltette magát; az a magyar nyelv, amelyen ma beszélünk és írunk, ennek a "multiregionális közmegegyezésnek" az eredménye. További egészséges fejlődése is csak úgy képzelhető el, a "nyelvi Trianon" veszélye csak úgy védhető ki, hogy ezt a közmegegyezést ismét lehetővé tesszük. Azaz elismerjük a nyelvi régiók egyenjogúságát, függetlenül attól, hogy "térkép szerint" határon innen vagy túl találhatók. A "lélek szerinti" ország épsége érdekében.

Új Kéve, 1999. február-március

SZABÓ GYÖRGY

Tágabb és szűkebb hazám

Európa

*Szép utazásra ki, messze keletre, előre vidáman,
Ázsia földje üzen, ámde hiába a szó.*

Amerikába a vágy sose csábította a szívem:

Túl nagy a hajsza a pénz és buta dolgok után.

Afrika és Ausztrália sem hív látogatásra:

Mind más, és idegen tőlem a trópusi táj.

Megmaradok hát végig a vén földrésznék a hátán,

"Csak" európainak, nekem e cím is elég.

Kolozsvár

*Mátyás szobra a Főter díszé. Az itteni ember
— már aki jó hazafi — büszke, hogy itt született.*

*Régi nevén a Majális utca a hegyre vezet fel,
itt fészkeltem előbb, két szoba volt a mienk.*

*Nincs ide messze a régi hotel, neve: a Biasini,
hol koszorús költők is lakozott valaha.*

*Szent György szobra kapott új helyet, a templom a háttér,
utcájában a hárs kellemes illatot ont.*

Nemcsak a Szent György szobra a város díszé a múltból:

ősi kaszárnya soká ezt a nevet viselé.

Néhány hónapot eltöltöttem a Jóska tanyáján,

Báthori-épület ez, ódon a legköre is.

Szomszédjában az új fiutthoz. Mennyi kaland fűz

hozzá! Isterem, oly boldogan éltem amott!

*Gyakran a Parkban, a tónál szőttem a terveket én is,
közben már beborult teljesen a horizont.*

Sok szép estén telt el a színház épületében,

Júlia — Fényes Alíz — megbabonázta szívünk.

Dónát úton az orgona nyílik, a nagyszerű látvány

sok bémész odavonoz, hogyha virít a tavasz.

*Sokszor jártam a Széchenyi térnek a forgatagában;
emberi áradat itt, bőven az áru amott.*

*Egykor a Torcai út elejét lakták a cigányok,
most már Isteni Ház épül e helyt hamarost.*

*Hogyha utazni kívántunk régen messze, vonattal,
bérkocsi vitt a vasút állomás-épületig.*

*Egykor az árta Szamosnak a hidját elszakította;
most már nem rozoga: vasbeton az anyaga.*

Külmagyar utca: a Hóstát kezdete, ennivalóval

jár be a Széchenyi tér nagy piacára a nép.

Sok-sok évtizedet töltöttem én e világban,

házsongárd, agyag várja a csontjaimat.

TERÉNYI EDE

GYÖKEREK — 2000

Egyházzenei emlékek Erdélyből 1.

"A kereszténység az örök elégedetlenség azzal, ami van és ahogyan van. Gyöt-rődés, hogy a világot jobba tegye, hősi-es erőfeszítés, hogy lendülő öleléssel a föld-ről az eget átfogja, a közömbös, anyagias földet a kifeszült lélek erejével az éghez közelebb rángassa, mert igazságai a válto-zó idők fölött változatlanul ugyanazok, mert Isten minden idők emberének meg-nemesítésére rendelte."

Márton Áron

Van egy nagyon becses nyelvemlékünk, a *Négy Evangélium* fordítása az 1466-os esztendőből. Nyelvezete csángó-magyar nyelv-járást őriz, mert ezt a bibliai szöveget Tatos városában írták le, mint ahogyan erről a *Müncheni Kódex* néven ismert gyűjtemény-ben lévő másolat befejező sorai tanúskod-nak: "E könyv megvégeztetett Németi Györgynek Hensel Emre fiának keze miatt Mol-dovában Tatos városában Ur születetének ezer négyszáz hatvan hatod esztendeiben."

A moldvai csángó-magarság nagy ismerője, Domokos Pál Péter írja: "Hogy 1466-ban egy ilyen hatalmas, vastag könyv, magyarul írva, Tatoson készüljön, az elgon-dolkoztató! A magyar nyelv tudománya akár ebből az egy könyvből is kiindulhatott volna, mert ilyen terjedelemben nem jelent meg magyar nyelvű írott szöveg. Több ez, mint a Halotti beszéd vagy az Ómagyar Má-ria-siralom."

Nyelvtörténetünk, földrajzunk peremví-dékéről hadd idézzük fel a fél évezrednél is régebbi bibliai szöveg egyik részletét:

"Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, szenteltesd te neved, Jöjjön te orzágod, legyen te akaratom, miként mennyen és azonként földön."

Mi testi kenyerünk felett való kenyeret adjad münékünk ma. És bocsássad münékünk mű vétetönket, miként es mű bocsá-tonk nekünk vétetteknek."

És ne vigy münket kísértésbe, de szaba-doh mönket gonosztól.

Amen."

Az erdélyi ember még ma is jobban ráhangolódik e nyelvezet zenéjére, mint a köz-tudatba átment fordításokéra. A szabatos, tömör fogalmazás, a fölösleges szavakat, névelőket kerülő szövegsűrítés nemcsak e kiragadott kis részletben, de a fordítás egé-szében is egyenletesen sugárzó energiával árad szét. A szövegértelmezés még ma is meglepően lényegkereső és lényeglátató: "Mi testi kenyerünk felett való kenyeret ad-jad münékünk ma."

Sajátos gondolkodásmód, életszemlélet, érzelmi világ sugárzik e szövegből. Ugyanez áramlik szét e tájegység és emberének zené-jében is. A zenében még talán erőteljesebben jut érvényre: az itt élő ember zenében gon-dolkozik: ősi, legmélyebb, legszemélyesebb megnyilvánulása ZENEI.

Nagyon elgondolkoztató az a tény, hogy a magyar népzene régi stílusának alaptípu-sai feltűnően az erdélyi területre koncentrálnak. A *Magyar népdaltípusok katalógu-sá-nak* 62. oldalán olvashat-juk: "A pentaton recitatív stílus élettére korlátozott a magyar nyelvterületen belül. Csak Erdélyben és a vele köz-vetlenül határos részekben mutatható ki (Moldva, Buko-vina, Mezőség). A klasszikus századeleji gyűjtések még Erdély belsejéből hozták elő (Udvarhely, Csík), ma már csak az elevenebb népkultúrájú vidékek, főként a Mezőség, Moldva és a Gyimesvölgye őrzik. /.../ Bár a magyar népzene régi rétegei köz-ött egyetlen más stíluscsoport sincsen, amelynek érvényességi köre a magyar nyelvterület egészen belül ily módon lenne korlátozva, a jelenségre máig nem talált a kutatás kielégítő magyarázatot. A feltevések szerint a lehatároltság oka lehet etnikai kö-töttség, vagy létrehozhatták sajátos társada-lmi, illetve történeti körülmények. Az első esetben a stílus a székelyek — és környeze-tük — sajátja, s valószínűleg sohasem volt országos érvényű. A második elgondolás azt is megengedi, hogy esetleg egy eredetileg általánosabban elterjedt hagyomány másod-lagos visszaszorulását feltételezzük. E ma-gyarázat ellen szól, hogy más 'peremvidék-re' visszaszorult dallamaink általában nem egy tömbben Erdélyben, hanem elszórtan a nyelvterület több határvidékén egyszerre mutathatók ki."

E dallamokban Kodály szerint "valami általánosabb, nemzetfeletti, ősi recitáló-for-mula él", és hozzáfűzi: "mert a fenti népek (finnugor, török törzsekre utal — T. E.) aligha meríthették akár a keresztény, akár a zsidó egyház liturgikus zsoltáránekből, ahol má-ig nagy szerepe van."

A kutatás mai álláspontja szerint a pszal-modizáló típusú énekeink kora messze visszamutat a honfoglalást megelőző száza-dokra. Tehát ne keressünk benne gregorián emlékeket: maga a gregorián korális is u-gyanabból a forrásból stilizálódott, mint amiből pszalmódizáló, régi stílusú dallama-ink fakadtak. A gregorián, a bizánci dallam-kins és a mi régi dallamaink tehát egy töről fakadnak. Lapozzuk végig a *Magyar népdal-típusok katalógusának* I. fejezetét: mintha csak egy gregorián *Liber usualis* olvasnánk végig: ha neumákkal volnának lejegyezve a melo-

diavonalak, a hatás megdöbbenő volna, a két látszólag különálló világ azonosnak tűn-ne. A siratódallamok egy részét is ide számít-va, rendkívül gazdag dallamanyag áll előttünk, és ez Erdélyre lokalizálódik.

E gondolat sor végén frappáns hatású volna egy vallási szöveggel előforduló pszalmódizáló dallamot közölni, mint egy-házzenei emlékeinket bevezető zenei mot-tót. De hiába keressük-kutatjuk e dallam-típus tapadását egyházi szövegekhez, egyetlen igazi példa sem akad kezünkbe. A dallamok nagy része keserves — bujdoso — és koldus-ének-variánsokkal, balladaszövegekkel tár-sul. A szövegatmoszféra mindig komoly, a lélek mélyéről fakadó, szavakkal kifejezett költői képek szín- és fantáziagazdagsága jel-lemzi. Ezt az atmoszférát a dallamok sugall-ják. Nem véletlen, hogy a keresztény egyház zenei alapanyagul választotta az ősi recitáló dallamvilágot; egyházi szöveggel látta el, és évszázadok alatt csiszolta dallamremekké összetevő zenei elemeit.

Strukturálisan egyszerre zárt és nyitott e dallamvilág. Központi kohéziós magja a dúr-trichord, az ehhez kapcsolódó felső és alsó kisterc szilárd dallamvázával. Ehhez még "ragasztani" lehet további peremhangokat, vagy ki lehet tölteni átfutásokkal, de a vázat ez már nem érinti.

E dallamvázon haladva, a recitálást al-kalmazva a legváltozatosabb dallamkombi-nációkig juthatunk el. Ezt teszi a nép is: érzi a dallamváz szilárdságát, aminek a keretében biztosan mozoghat a dallam az érzelmi, indulati töltéstől vezetve vagy éppen a ki-buggyanó szavak intonációs lejtéséhez iga-zodva.

Itt kell megemlítenünk egy érdekes jelen-séget, a paródia kapcsolódását ehhez a stí-lusréteghez. A *Magyar népdaltípusok katalógu-sának* 57. oldalán jegyzi meg az összeállí-tók: "Néphagyományunkban ... csak a sirá-tókat és az egyházi népénekeket veszi így körül a paródia. Azokat a műfajokat tehát, melyekben legjobban rögzült a zene jelen-téstartalma. A paródia profanizáló szavai ak-kor hatásosak, ha emelkedett 'jelentésű' dallamra húzzák őket..." Íme, elérkeztünk a jelentéstartalom meghatározásához: pszal-modizáló típusú dallamainkban emelkedett hangulat uralkodik; a *fenséges* esztétikai ka-tegóriájának zenei jelentkezése. A lassú tem-pó, a parlando rubato előadás mindebből (is) következik. Ilyen a *Szóvároány havasán* kez-detű énekünk.

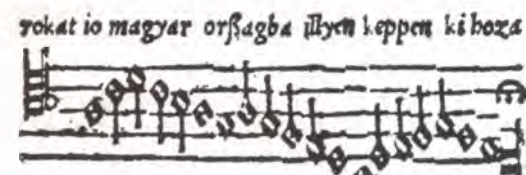
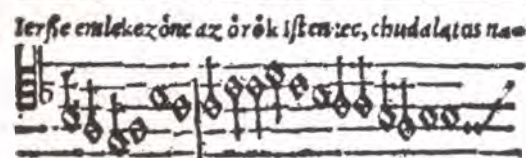
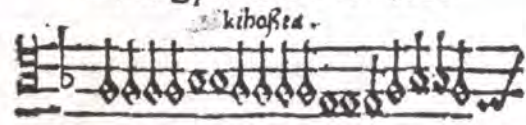
Időzzünk el még egy adat erejéig a vizs-gálódásaink tárgyául választott földrajzi egység ősseológiai zenei rétegeinél.

A román népzene karácsonyi énekei (*Colinde*) képezik e térség zenéjének egyik legré-gibb stíluscsoportját. Szövegeik is még félig-meddig pogány eredetűek, de javarészt már a keresztény mitológiához kapcsolód-nak. A dallamokon is meglátszik régiségük. Jellegzetességeik közül szembetűnő a rövid-re fogott formaszerkezet, a néhány hangon mozgó ambitus, a refrénes forma. A *Kolindák* zenei atmoszférája e dallamok örömet hır-de-tő jelentéstartalmában nyilvánul meg a lege-rőteljesebben. Valami sajátságos vidámság jellemzi ezeket a rövid zenei gesztusokból született, rendszerint gyors mozgástempójú zenéket, anélkül, hogy a táncszerű jelleg megerősödne bennük. Bár valószínű, hogy pantomim kapcsolódhatott hozzájuk, főleg a pogányok téli napfordulót ünneplő rituáléi

keretében. A szertartásos táncmozgás lehetősége ott lappang ezekben a zenei miniatűrökben. A *Kolindák* szövegei átváltak a keresztény örömnép, a Karácsony megszentelésére, tehát új funkcionalitással ruházta fel őket a népi képzeletvilág. Mint láttuk, illyenszerű szövegváltás a pszalmizáló típusú magyar-székely népdalcsoport esetében csak szórványosan fordul elő. Annál érdekesebb e zenei világ tőszomszédságában a *Kolindák* új, keresztény szövegtartalma.

Bartók máramarosi népzene gyűjteményének 18. kolindadallama jelzi tanulmányunkban a *kolindák* világát. Szövegének fordítása: "Isten a kezdet kezdetétől / Teremté a teljes világot." A hexachord dallam először a felső négy hangot járja körül, majd fokozatosan leszáll a záróhang tri-chordjára. Ez a fokozatosan összeszűkülő ambitus, amely a záróhangra összpontosít, mintegy *ambitus descrescendót* valósítva meg ahhoz, hogy végül kikössön a finálison, igen sokszor előfordul a kolindadallamok világában. Idézzük a dallam válaszúti (Kolozs m.) változatát. A szöveg a magyar variánsban biblikus témát dolgoz fel, tehát az egyházi jelleg ebben az esetben is érvényesül. Az eredeti *Allegretto* tempó *Adagio*-vá szelődül a szövegjellegnek megfelelően

MIKEPPEN AZ WR ISTEN ISRAELNEC NEPET EGIP tombol es hasonlo keppen az magyarokat Sírhiából

mind reges ki hoza az sído nepeket faraho kirala
Nem marabol infegyből. Azert

Zenei ősforrásainkról átlépve az írott dokumentumok világába, zenei vonatkozásban azt a néhány pergamenívet említhetjük elsőként, amelyeket a XVI. század végi, illetve a XVII. század eleji kolozsvári bírósági jegyzőkönyvek külső borítójaiként őrzött meg számunkra a történelem sorsalakulása. Az egyik lapon az "1611 Colosvar" beírás is látható, tehát a kódexlap borítóként való felhasználására ekkor kerülhetett sor. A gregorián dallamokat tartalmazó ívek a reformáció viharos évtizedeiben juthattak a kolozsvári előjáróság tulajdonába. A katolikus vallás időleges visszaszorulásának évtizedeiben — szükség nem lévén rájuk — más cé-

lokra használták fel őket. E borítók lefejtésével, a hiányzó oldalak felkutatásával — hiszen értesüléseink szerint a szebeni levéltár is őriz ilyen jegyzőkönyveket, borítóikkal együtt — egy nagyon értékes katolikus misekönyv hirdetné a kolozsmonostori apátság alapításától (XI. század) a XVI. századig töretlen erővel ható katolikus műveltség zenei vonatkozású tényét. E misekönyv feltárásának kezdeményezése — e sorok írójának ösztönzésére — már a hetvenes években elkezdődött, de az akkori körülmények között ismételtelen el is akadt. Nagy lépést jelentene előre, ha a *Kolozsvári Mise-énekeskönyv* valóban publikálhatóvá válna.

E gregorián dallamkultúrának erdélyi központja sokáig az István kori kolozsmonostori apátság, majd a századok folyamán felépülő többi erdélyi katolikus központ, legfőképpen Gyulafehérvár, Nagyvárad és Csíksomlyó, hogy csak a legnagyobb központokat említsük. A *Kolozsvári Mise-énekeskönyv* a XIV—XV. századból a helység akkori gregorián kultúrájának virágkorát jelzi. Nem lehetetlen, hogy Kolozsváron készült másolatról van szó. Erre utalhat az egyik oldalon üresen hagyott vonalrendszerek feltűnő "üres" foltja is. Az is előfordulhat, hogy ezek a lapok egy bejezetlen kódexkézirat részeit képezik. Számunkra mindenképpen értékes zenei adat; az erdélyi püspökség 1019 előtti alapításától a reformáció koráig egyelőre ennyi az írott egyházzenei emlékün.

Farkas András: Jersze, emlékezzünk az örök Istennek... szövegkezdetű dallamával (1538 Krakko, 1553 körül Kolozsvár, *Hofgreff-énekeskönyv*) belépünk a biblikus dalok műfajába és egyben a magyar zeneszerzés és műpublikáció félezer éves történetébe.

Hosszú ideig csak dallamalkotás jellemzi ezt a kibontakozó alkotói utat. És emiatt sokszor sajnálkozunk, mert ha összevetjük a nyugat-európai többszólamúságnak a XVI. századra virágzó pompájában felívelő művészi zenéjével a *mi földünkön* kibontakozó dallamok sorát, a kép számunkra bizony elönytelen: zenei "elmaradottságunkat" tükrözi.

Nyomtatásban ránk maradt XVI—XVII. századi dallamaink és ezek folklorizálódott változatai rendkívül gazdag dallamkultúrát jeleznek, és ugyanakkor nagyon erőteljes alkotói lendületet. A *Hofgreff-énekeskönyv* oly sokféle, oly gazdag stílusválasztékú dallamanyagot kínál a ma kutatója, zeneszerzője, átlag-zenehallgatója számára is, hogy az sejteni engedi, hogy a mögötte meghúzódó, orálsan terjesztett dallamok sokasága a zene iránti fogékonyságnak, alkotói erőnek olyan háttéréből bontakozhatott ki és juthatott el a közlésig, a nyomtatott terjesztésig, ami nem marad el Nyugat-Európa akkori kultúrapozíciójától, kultúraszomjától. Az más kérdés, hogy gazdasági okokra visszavezethetően kevés nyomdatermék jelent meg és azon belül is nagyon kisszámú zenei publikáció (pl. a Tinódi-Cronica).

Farkas András históriás-biblikus énekének dallama is remekmű a javából. Az, hogy tudatosan szerkesztett kompozícióról (vagy talán kompilációról) van szó, kiderül a motívum-szimmetriákból, a skálamenetekből, a majdnem kiürülő dallamenergiát újra lendületbe hozó alkotói gesztusból. Már a dallamkezdés is meglepett: a-a-a-a b-b / a-a-a-a-g-g. A félhanggal magasabb felső váltóhang használata nem jellemző a magyar

népzenére, még kevésbé a tanulmányunk elején említett pszalmizáló típusú dallamokra, a szövegkifejezés tudatossága nyilvánul meg benne: ez avatja dallami remekké. Aranymetszete az először megjelenő alsó hangra esik.

Az unitárius vallás megalapítója, Dávid Ferenc egy kétségtelenül tőle származó szép szöveggel ajándékozta meg kultúrtörténetünket. A dallamra vonatkozólag nem dönthető el egyelőre, hogy az *valóban* Dávid Ferenc szerzése vagy alakítása. Csomasz Tóth Kálmán jegyzi meg: "Dávid egyik legregibb — valószínűleg református álláspontja idejéből való — éneke. Hogy kezdettől fogva saját dallamára énekeltek, mutatja, hogy egyetlen XVI. századi előfordulása sem ad nótajelzést" (*A XVI. század magyar dallamai*. Akadémiai Kiadó Budapest 1958. 643.). A *d eol* dallam a két VII. fok oktávambitusában inkább mutatkozik dallam-összeállításnak, mint egységes lendületű és szerkezetű szerzeménynek. Bár létezik szerkezeti elgondolás a dallamban, amennyiben a 4. és 7. sor egyetlen ritmussérték eltéréssel teljesen egyezik, egyben mindkettő dallami zárómondat szerepét tölti be, a 3. és 5. sor pedig egymásnak *tükörfordításai*. Az alsó szó hangon (az alsó VII. fokon) induló 6. dallamsor, a szó-re (c-g) kvint indításával teljesen elkülönül a többi mondat szerkezettől. Akárcsak az előbbi Farkas András dallamban, itt is jelentkezik egy dallami belső feszültségi pont — éppen ez a 6. sor —, amit tudatos beavatkozással "old fel" a szerző-kompilátor.

A már említett Csomasz Tóth Kálmán alkotta nagy XVI. századi dallamtár 239 dallamával, adatok hosszú sorával mutatja be a század zenei műveltségét. Számos információ éppen Erdélyre is vonatkozik. Az említett két dallamon kívül (Farkas András és Dávid Ferenc éneke) nem tartunk szükségesnek még további szemelvényeket közölni. Célnk az volt, hogy bemutassuk a kibontakozó magyar zeneszerzési kultúránk kezdeti korszakát és azt, hogy ezek a dallamok ugyanabból a gondolat- és érzésvilágból fakadnak, mint évszázadokkal korábbi népzeneink ősi dallamtípusai. Itt nem népdalközlésről, ihletettségről van szó, ennél sokkal többről: XVI. századi zeneszerzőink rátaláltak egy igazi magyar műzene kibontakoztatható fejlődési pályafőre. Csak sajnálni tudjuk, hogy ez a XVII. század végére teljesen elapadt, s hogy helyét és szerepét továbbra is a népzene őrizte kultúránkban.

Székfoglaló előadás a Magyar Művészeti Akadémián, Budapesten.

MÁRCIUS

SZERDA	Albin, Levente
CSÜTÖRTÖK	Dalma, Lujza,
PÉNTEK	Kornélia
SZOMBAT	Kázmér
VASÁRNP	Olivér, Adorján
HÉTFŐ	Frigyes, Jenő
KEDD	Tamás
SZERDA	Zoltán, Apolka
CSÜTÖRTÖK	Franciska, Fanni
PÉNTEK	Iláikó
SZOMBAT	Bors, Szilárd
VASÁRNP	Gergely
HÉTFŐ	Krisztina, Ajtony
KEDD	Matild, Pólika
SZERDA	Kristóf, Lukrécia
CSÜTÖRTÖK	Lujza, Henrietta
PÉNTEK	Gertrúd
SZOMBAT	Sándor
VASÁRNP	József, Jozefina
HÉTFŐ	Koppány, Mór
KEDD	Benedek, Bence
SZERDA	Beáta, Lea
CSÜTÖRTÖK	Botond, Emese
PÉNTEK	Gábor
SZOMBAT	Mária, Zsolt
VASÁRNP	Emánuel, Manó
HÉTFŐ	Hajnalka, Alpár
KEDD	Gedeon, Gida
SZERDA	Jónás, Márk
CSÜTÖRTÖK	Zalán, Amadé
PÉNTEK	Árpád, Benő

ÁPRILIS

1 SZOMBAT	Hugó
2 VASÁRNP	Áron
3 HÉTFŐ	Keresztély
4 KEDD	Csaba, Ambrus
5 SZERDA	Kocsárd
6 CSÜTÖRTÖK	Biborka, Édua
7 PÉNTEK	Ármin, Orsolya
8 SZOMBAT	Dénes, Lúdia
9 VASÁRNP	Dömötör, Géza
10 HÉTFŐ	Zsolt, Ezékiel
11 KEDD	Gemma, Ilma
12 SZERDA	Gyula, Alpár
13 CSÜTÖRTÖK	Ida
14 PÉNTEK	Tibor, Tiborc
15 SZOMBAT	Emese
16 VASÁRNP	Virágvasárnap
17 HÉTFŐ	Rudolf
18 KEDD	Ilma, Andrea
19 SZERDA	Emma
20 CSÜTÖRTÖK	Tivadar
21 PÉNTEK	Nagypéntek
22 SZOMBAT	Noémi, Csilla
23 VASÁRNP	Húsvét 1.n.
24 HÉTFŐ	Húsvét 2. n.
25 KEDD	Húsvét 3. n.
26 SZERDA	Boglárka, Ervin
27 CSÜTÖRTÖK	Zita, Gyöngyvér
28 PÉNTEK	Valéria
29 SZOMBAT	Tihamér
30 VASÁRNP	Ibolya, Mariann

MÁJUS

1 HÉTFŐ	Fülöp, Jakab
2 KEDD	Zsigmond
3 SZERDA	Irma, Tímea
4 CSÜTÖRTÖK	Csaba, Mónika,
5 PÉNTEK	Iván, Kocsárd,
6 SZOMBAT	Eliz, Tamara,
7 VASÁRNP	Dalma, Tünde
8 HÉTFŐ	Gizella, Gejza
9 KEDD	Gergely
10 SZERDA	Antónia, Jób
11 CSÜTÖRTÖK	Albert, Imola
12 PÉNTEK	Pongrácz
13 SZOMBAT	Szerbác
14 VASÁRNP	Bonifác
15 HÉTFŐ	Zsófia, Izsák
16 KEDD	Mózes, Botond
17 SZERDA	Ede, Andor
18 CSÜTÖRTÖK	Erika, Erik
19 PÉNTEK	Buda, Sára
20 SZOMBAT	Bernát, Hanna
21 VASÁRNP	Szilárd
22 HÉTFŐ	Júlia, Rita
23 KEDD	Dezső
24 SZERDA	Eszter
25 CSÜTÖRTÖK	Orbán
26 PÉNTEK	Gyöngyvér
27 SZOMBAT	Nándor
28 VASÁRNP	Emil, Agnán
29 HÉTFŐ	Magdolna
30 KEDD	Johanna, Janka
31 SZERDA	Marietta

JÚNIUS

1 CSÜTÖRTÖK	Tünde
2 PÉNTEK	Anita, Etele
3 SZOMBAT	Klotild
4 VASÁRNP	Iláikó, Bulcsú
5 HÉTFŐ	Angéla, Kund
6 KEDD	Szabolcs
7 SZERDA	Róbert, Arianna
8 CSÜTÖRTÖK	Medárd
9 PÉNTEK	Félix
10 SZOMBAT	Margit
11 VASÁRNP	Pünkösöd 1. n.
12 HÉTFŐ	Pünkösöd 2. n.
13 KEDD	Pünkösöd 3. n.
14 SZERDA	Vazul, Herta
15 CSÜTÖRTÖK	Zója, Jolán, Vid
16 PÉNTEK	Arany, Juszina
17 SZOMBAT	Laura
18 VASÁRNP	Arnold
19 HÉTFŐ	Gyárfás
20 KEDD	Rafael, Keve
21 SZERDA	Alajos
22 CSÜTÖRTÖK	Paulina
23 PÉNTEK	Zoltán, Arszlán
24 SZOMBAT	Iván
25 VASÁRNP	Vilmos
26 HÉTFŐ	János, Pál
27 KEDD	László
28 SZERDA	Levente, Leó
29 CSÜTÖRTÖK	Péter, Pál
30 PÉNTEK	Tihamér, Bese

KON2000

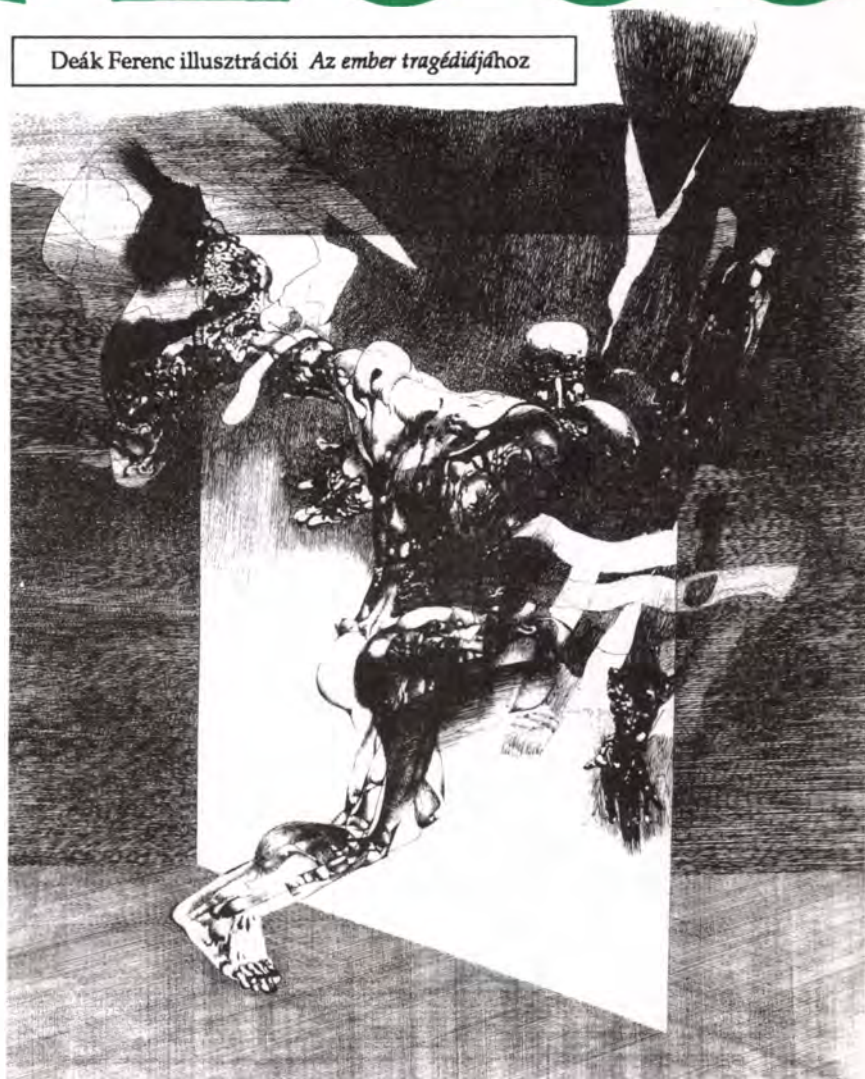
NOVEMBER

SZERDA	Marianna, Itala
CSÜTÖRTÖK	Ilka, Ingrid
PÉNTEK	Győző
SZOMBAT	Károly, Karolina
VASÁRNP	Imre
HÉTFŐ	Lénárd, Énok
KEDD	Rezső, Rudolf
SZERDA	Lehel, Zsombor
CSÜTÖRTÖK	Tivadar
PÉNTEK	Réka, Delinke
SZOMBAT	Márton
VASÁRNP	Emília, Renáta
HÉTFŐ	Szilvia, Bulcsú
KEDD	Aliz
SZERDA	Lipót
CSÜTÖRTÖK	Ödön
PÉNTEK	Hortenzia
SZOMBAT	Jenő
VASÁRNP	Erzsébet
HÉTFŐ	Jolán, Edmond
KEDD	Ilma, Olivér
SZERDA	Csilla, Cecília
CSÜTÖRTÖK	Kelen
PÉNTEK	Emma, Flóra
SZOMBAT	Katalin, Edina
VASÁRNP	Árpád, Virág
HÉTFŐ	Elemér, Leonárd
KEDD	Stefánia
SZERDA	Kamilla
CSÜTÖRTÖK	András, Andor

DECEMBER

1 PÉNTEK	Elza
2 SZOMBAT	Melinda
3 VASÁRNP	Atala, Ferenc
4 HÉTFŐ	Borbála, Boróka
5 KEDD	Vilma
6 SZERDA	Miklós
7 CSÜTÖRTÖK	Ambrus, Ányos
8 PÉNTEK	Márta, Mária
9 SZOMBAT	Gyöngyi, Leona
10 VASÁRNP	Judit
11 HÉTFŐ	Lehel, Árpád
12 KEDD	Gabriella
13 SZERDA	Luca, Lúcia
14 CSÜTÖRTÖK	Huba, Zdenkó
15 PÉNTEK	Detre, Albina
16 SZOMBAT	Aletta, Etelka
17 VASÁRNP	Lázár
18 HÉTFŐ	Auguszt, Ákos
19 KEDD	Viola, Nemere
20 SZERDA	Otilia
21 CSÜTÖRTÖK	Tamás
22 PÉNTEK	Anikó, Zénó
23 SZOMBAT	Viktória, Győző
24 VASÁRNP	Ádám, Éva
25 HÉTFŐ	Karácsony 1. n.
26 KEDD	Karácsony 2. n.
27 SZERDA	Karácsony 3. n.
28 CSÜTÖRTÖK	Apor, Ráhel
29 PÉNTEK	Tamás, Dávid
30 SZOMBAT	Annamária
31 VASÁRNP	Szilveszter

Deák Ferenc illusztrációi Az ember tragédiájához

KÓDEX —

PÁTKAI RÓBERT

A nyugati magyar egyházak anyanyelvi-kulturális szerepe

Persze, általános kérdés — amellyel az egyháznak találkozni kell —, hogy van-e még helye Isten és a transzcendens üdvösség hitének ebben a világban, amelyben egykor nagyhatású világnézetek és ideológiák ma már érvényüket veszítették. A nyugati magyar egyházak teológusai, a szellemi élet hordozói különböző ökumenikus konferenciákon egyetértettek abban, hogy a keresztény tanítás transzcendens tartalma mellett olyan humánus elemeket foglal magában, amelyek a szekularizált világban is nélkülözhetetlenek az ember méltó életéhez. Tudatossá vált, hogy ezt a hamisíthatatlan humánusát azonban a kereszténység csak akkor tudja érvényre juttatni, ha különböző hitvallású keresztények újra megtalálják krisztusi hitük egységét és közös hitükről a szeretet egyetértésében tesznek tanúságot.

Döntő jelentőségű volt világösszefüggésben, de magyar egyházi szempontból is, hogy a Római Katolikus Egyház a II. Vatikáni Zsinattal bekapcsolódott a protestáns és az ortodox egyházak ökumenikus mozgalmába. Az áldott emlékü, a zsinatot létrehozó XXIII. János pápa már nem élt, amikor 1964. november 24-én kihirdették a zsinaton az ökumenizmusról való határozatot. Ezen egyházi döntés sokkal inkább befolyásolta a nyugati magyar egyházak egymáshoz való viszonyát, mint a hazai egyházak közötti kapcsolatot. Ennek egyik oka az is volt, hogy a kommunista rendszer nem látott szívesen egy erősödő egyházi ökumenikus közeledést. Egyszerűbb volt számára, és szívesebben dolgozott a katolikus "papi-békemozgalmal", a református "szolgáló", illetve az evangélikus "diakóniai" teológiát képviselőkkel. Ezek, mint ismeretes, a politikai konformizmus és túlélés jegyében születtek. Nem is mindig a petárdaszeűen puffogatott szölamokkal volt a baj, hanem azzal a helyzettel, amellyel az egyházak békét kötöttek.

A magyar kultúra par excellence vallásos kultúra. A történelem folyamán nemzeti és egyházi közösségeink nem egyszer szoros egységet alkottak egymással. Történelmünk számos nagy alakja Szent Istvántól Rákócziig és Széchenyiig hívó keresztény. Nemzeti irodalmunk jelentős alkotásai, a Halotti Beszéd és az Ómagyar Mária-Siralom óta a mai napig Babits és Pilinszky, József Attila, Radnóti és Illyés költészetén át ezer szállal kötődnek a hit és vallásosság nagy kérdéseire.

Ez az összefüggés a mi nemzeti kultúránkra is rányomta a maga bélyegét. Nemcsak azért, mert nemzeti tudatunkat, közgondolkodásunkat a tizedik századtól kezdve áthatotta a kereszténységhez való viszonyunk kérdésével való viaskodás, de azért is, mert a Nyugaton élő magyarság az emigrációban a lét olyan formáját éli, amelyben a hazai közösségből való kiszakítotttság, a társadalmi és anyagi egzisztencia eredeti bizonytalanságai, valamint a személyes identitáskeresés problémái miatt az ember sokkal tudatosabban éli át a "homo religiosus"-nak a lét végső kérdéseivel való szembesülését. Elsősorban ez a magyarságata annak, miért játszanak az egyházak, vallási közösségek — mégpedig nemcsak a hitélet, hanem a nemzeti és egyetemes kultúra területén is — kulcsfontosságú szerepet. Ha máskor nem is, — emberi gyengeség — a bajban Istenhez folyamodik az ember. A hazán kívüli lét bizonytalansága is ily "baj", illetőleg adottság. Az már más kérdés, bár kapcsolódik az előbbihez, hogy egy bizonyos nyelvi, egzisztenciális és kulturális stabilizáció megteremtése után a vallásosságtól át-meg-átítatott nemzeti kultúra miért nem tud erősebben hatni a nyugaton élő magyarokra. (...)

Illusztrációként idézek Miklósházy Attila, a Nyugaton élő magyar katolikusok püspökének jelentéséből, amely a nyugat-európai katolikusok lapjában, az Életünk-ben a közelmúltban (1998 július-augusztus) jelent meg: "...Merem azt állítani, hogy a külföldre szakadt magyar testvéreinknek csak kb. 10-15%-a törődik a hitével és magyarságával olyan módon, hogy a helyben lévő egyházi és kulturális intézményeket aktívan támogatja és azok életében részt is vesz. Ez a szám nem nagyon különbözik sok helyen a külföldi (helyi) egyházak számarányától és valószínűleg a magyarországi helyzetképtől sem. A hűség hívek (egyház és magyarság szempontjából) többnyire az egyszerűbb társadalmi osztályokból adódnak, ami nem jelenti azt, hogy az intelligencia nincsen képviselve, bár csökkent mértékben. — Ha már számoknál tartunk, megjegyezhető, hogy kb. 25%-ra tehető azok száma, akiket nem érdekel "sem haza, sem vallás," hanem csak az anyagi meggazdagodás lehetősége, míg valószínűleg 50-60% között vannak azok, akiket érdekel magyarságuk és vallásuk, de már annyira integrálódtak az itteni társadalomba, hogy csak olykor-olykor jut idejük és energiájuk annak kifejezésére magyar környezetben."

Angliai Magyar Tükör, 1999. június

— INDEX

CSODÁLATOS 20. SZÁZAD A ZENÉBEN 18.

Orff — a nagy játékmester

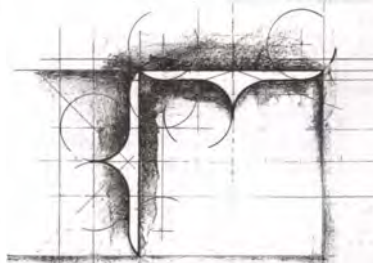
A múlt századi kilencvenes nemzedék központi zsenije Carl Orff. 1895-ben született, félúton a nagy nyolcvanasok és az 1913-asok között. Éppen elég "ideje" volt, hogy már megszabaduljon a közvetlen elődök zenei árnyékának negatív hatásaitól, és ahhoz is volt már ereje, hogy belelásson belelősson az új zenei korszak geológiájába. Majdnem szösz szerint lehet érteni az előbbi hasonlatot. Orff zenéje archeológiai kutatóárokból előkerülő rendkívül értékes leletek gyűjteménye éppúgy lehetne, mint a saját maga által "gyártott" különleges kutatóeszközök egzotikus kiállítása. Mert "geológiai" kutatásaihoz maga készítette zenei eszközöket használt. Megkockáztatnám a jellemzést, hogy Orff a 20. század legmanufaktúrálsabb zeneszerője. "CSINÁLD MAGAD" — olvasuk, halljuk muzsikáját hallgatva, elemelve. Nem véletlen, hogy kidolgozott egy róla elnevezett zetanítási-tanulási módszert, amit ütőhangszerek sokaságának igénybevételével és a ritmusok ezerféleségével tett nagyon egyedivé. Ez a SCHULWERK — tréfásan fordítva ISKOLAMŰ! — afféle kivonata az orff-i gondolkodásnak, filozófiának. Minden a ritmus! Ennek pedig leghűbb tolmácsolói az ütőhangszerek. Minden más hangszert is ütőhangszerként "kezel", a vonósokat éppúgy, mint a legkülönfélébb fúvóhangszereket. A MEGÜTÖTT HANG szimbólummá válik. Az élesen felsajduló akcentus, amely vagy azonnal eltűnik a semmi-ben-secco (szárazon!) hatás, vagy furcsán, néha kísértetiesen tovább zeng a TÉRBEN, mintha kiáltás volna. Mágikus hatások ezek, a végtelenségig fokozott motívumismétlések varázsvilágában. Sámánisztikus zene, barbárabb, primitívebb, mint bármely kortársáé. Dallamai sámánisztikus rajzokra emlékeztetnek, vagy az "elsüllyedt" középkor primitív dallamaira. Szépségük éppén varázserejükben nyilvánul meg. Orff VARÁZS-ZENÉT ír. Egyszerre sámán és középkori alkimista. Íme egyik zenekari partitúrájának hangszerösszeállítása: *hat zongora* (ütőszerszámokkal és plektoronnal is megszólaltatva),

négy hárfa, kilenc gordon, hat fuvala, hat oboa, hat trombita, nyolc üstdob, kő gong (Steispiel), *három xilofon, hat troxilofon* (teknő alakú rezonátorral ellátott xilofon; tenor — ilyen hangszert magam sem láttam még!), *két troxilofon* (basszus), *kis fadob, nagy afrikai fadob, két harang, három harangjáték, négy pár réztányér, kis üllő* (Amboss), *három triangulum, két nagydob, hat tamburin, hat pár kasztanyét, tíz nagy jávai gong*. Ez tehát az egyfelvonásos ANTIGONÉ c. operájának zenekara. A művet 1948-ban komponálta Orff, és 1949 augusztus 9-én mutatták be Salzburgban, tehát időben nagyon közel mihozzánk.

Orff időbeli közelsége nincs arányban azzal a zenei "távolsággal", ami zenéjének utánozhatatlanságából keletkezett. Nem teremtett iskolát, nem voltak epigonjai, hiszen nem is lehettek, mert azonnal felismerhető az Orff-hangzásvilág. Különben is ez a hangsúlyozottan effektus-zene nem tartalmával, annak lelki mélységeivel, gondolati filozófiájával hat elsősorban, hanem a zenei impressziók lenyűgöző szépségével, színes sokféleségével. Ez a zene a ÉRZÉKEK SZÁMÁRA íródott. A zeneszerző a világ szépségeit, érzéki gyönyöreit halmozza műveiben. Jó élni! — harsogja ez a művészet. Csodásan belemerül az élet élvezetébe. Minden kicsiségnek örül ez az alkotói gesztus: egy öt-hat hangú dallamfoszlánynak éppúgy, mint egy "megütött" akkordzengésnek. Színes kavicsok peregnék előttünk, üveggyöngyfűzerek girlandjai alatt. Minden: játék, tánc, ének! Boldog, egyszerű létfilozófia. *Gauguin-tahiti, európai módra*.

És mindez fűszerezve görög tragédia-hangulattal, természet-imádattal, pogány istenhittel (*Trionfo di Afrodite*), régmúltat idéző modális hangsorokkal és azok *édes-kesernyős* harmóniáival. Hol angyal, hol ördög jelmezbe bújtatott "hősökkel", végtelenül leegyszerűsített operaszínpaddal. Elképesztően vonzó-taszító világ ez, olyan mint maga a 20. század. A SZÁZAD PORTRÉJA. És mindezt egy békésen pipázgató, szélesen mosolygó, jovialis öregúr teremtette meg. Szemében kamaszcányék szikrái villognak, szemüvege fölött pedig cinkosan tekint mindenre: JÁTEKRA INVITÁL. A mágus összekacsint közönségével: CARMINA BURANA. Ebben a művében koncentráliódik teljes egyénisége: a zseni hibátlan ÖNARCKÉPE.

TERÉNYI EDE

Januári évfordulók

- 1 — 440 éve halt meg Joachim Du Bellay francia költő
- 20 éve halt meg Tamkó Sirató Károly költő
- 2 — 430 éve született Luis Vélez de Guevara spanyol író
- 250 éve született Franciszek Zablocki lengyel író
- 3 — 125 éve halt meg Pierre Larousse francia filológus
- 25 éve halt meg Carlo Levi olasz író
- 4 — 40 éve halt meg Albert Camus francia író
- 160 éve született Ján Karafiát cseh író
- 5 — 725 éve halt meg Fudzsiwara no Tameie japán költő
- 90 éve halt meg Petelei István író
- 6 — 240 éve született Ion Budai-Deleanu román költő
- 180 éve született Degré Alajos író
- 90 éve született Demeter Béla erdélyi szociológus
- 260 éve született Louis Sébastien Mercier francia író
- 7 — 270 éve halt meg Árni Magnússon izlandi filológus
- 8 — 440 éve halt meg Jan Laski lengyel humanista
- 9 — 110 éve született Karel Capek cseh író
- 160 éve született Akaki Cereteli grúz költő
- 110 éve született Henriette Yvonne Stahl román író
- 10 — 90 éve született Aadu Hint észt író
- 11 — 30 éve halt meg Kiss Géza erdélyi jogász, műfordító
- 50 éve halt meg Karin Michaëlis dán író
- 12 — 70 éve született Csák Gyula író
- 120 éve született Lengyel Menyhért drámaíró
- 13 — 40 éve halt meg Sibilla Aleramo olasz író
- 14 — 125 éve született Albert Schweitzer német polihisztor
- 15 — 150 éve született Mihai Eminescu román költő
- 20 éve halt meg Gál György Sándor író
- 16 — 150 éve született Endrődi Sándor költő

- 150 éve született Pierre Loti francia író
- 17 — 400 éve született Pedro Calderón de la Barca spanyol drámaíró
- 18 — 40 éve halt meg Nahit Sirri Örik török író
- 19 — 30 éve halt meg Hamza Humo szerb költő
- 100 éve született M. V. Isszakovszkij orosz költő
- 20 — 200 éve született Costache Bălăcescu román költő
- 100 éve halt meg John Ruskin angol író
- 21 — 120 éve halt meg Ignazio Ciampi olasz költő
- 275 éve született Matei Milu román költő
- 22 — 70 éve született Balogh Dezső erdélyi nyelvész
- 23 — 125 éve halt meg Charles Kingsley angol író
- 120 éve halt meg Eugène Labiche francia drámaíró
- 80 éve született Létay Lajos erdélyi költő
- 24 — 170 éve született Pietro Cossa olasz író
- 25 — 100 éve született Fekete István író
- 26 — 75 éve született Nicolae Balotă román kritikus
- 80 éve született Vincze Lajos amerikai magyar néprajzos
- 27 — 140 éve halt meg Bolyai János gondolkodó
- 80 éve született Vladimir Ciocov romániai szerb költő
- 225 éve született Friedrich Wilhelm Schelling német filozófus
- 28 — 110 éve született Martha Bibescu román író
- 180 éve halt meg Pálóczi Horváth Ádám költő
- 29 — 120 éve született Bodor Aladár költő
- 130 éve született Henri Bordeaux francia író
- 140 éve született Anton Pavlovics Csehov orosz író
- 30 — 170 éve született Petre Ispirescu román író
- 10 éve halt meg Kovács Ágnes erdélyi folklorista
- 170 éve halt meg Virág Benedek költő
- 31 — 60 éve halt meg Jakiv Mamontov ukrán író

Karácsony

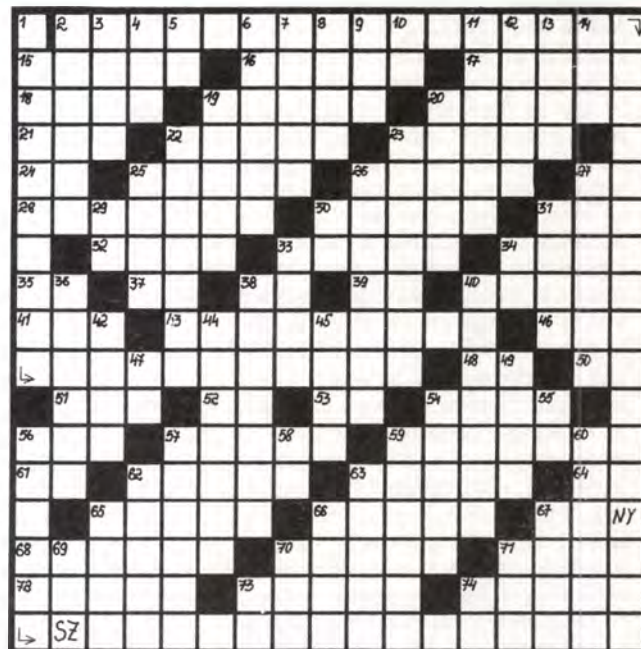
Ady Endre versének első szakaszát idézzük: "Harang csendül, Ének zendül". — folytatása a függőleges 1., vízszintes 2. és függőleges 56. számú sorban.

VÍZSZINTES: 2. A versszak negyedik és ötödik sora (zárt betűk: K, K, L, B, C, R). 15. Köteléktől megszabadít. 16. A földre hulló. 17. Fésű ősanja. 18. ... ira et studio: harag és részrehajlás nélkül (Tacitus). 19. Zamatot gyümölcs. 20. Három szultán neve a XVI. században. 21. Santa, rövidében. 22. Nyomában van. 23. Meg nem engedő. 24. Száz közepe! 25. Éles eszközzel vajat vág. 26. Alátekint. 27. Kicsinyítőképző. 28. Nem találja a kivezető utat. 30. ...-án: zenerajongó. 31. Románia és Norvégia betűjelzése gépjárműveken. 32. Csupán. 33. Számtan, diáknnyelven. 34. Képviselő..., kedvelt sütemény. 35. Sálvégek! 37. Strázsa. 38. Csacsihang. 39. Erbi-um vegyjele. 40. Konyhában, malomban használják. 41. Vissza: ... Paulo: brazil szövevényi állam. 43. Leukoplaszt. 46. Ere! 48. Korrovidítés. 50. Az ábécé kezdete. 51. Ilyen társ is van. 52. Savmaradék! 53. Törökországi gépjárműjelzés. 55. ... herceg, Borogyn-opera. 56. Mangán és urán vegyjele. 57. Antik. 59. Inni szeretne. 61. Pára! 62. Helység Iowa szövevényi állam (USA). 63. A vízszintes 21., magyarul. 64. Néha ez is megbotlik. 65. Fennsík. 66. Mondatrész. 67. Recept. 68. Erősen nő a folyóvíz szintje. 70. Dominált. 71. Alig hallható. 72. Nem az Á-ról indul,

hanem a 73. Vályú. 74. Elektromágneses képszalag.

FÜGGŐLEGES: 1. A versszak harmadik sora (zárt betűk: M, Z, N). 2. Alumíniummal bevon. 3. Övezet. 4. Késnek van. 5. Nedű egyenmő hangzói. 6. Csapat előrelődött egysége. 7. Öszülő haj. 8. Vásárolt. 9. Egyetemi Sport Egylet. 10. Sötétetni kezd! 11. Keleti vallás. 12. Tenisjáték. 13. Trója megrontója. 14. Becézett Aranka. 19. Néha ezek is tudnak beszélni. 20. Nagy tartályok. 22. Kihímezé. 23. Színültig megtöm. 25. ... bánat, eb gondolat. 26. Földre nyom. 27. Pro ellenlábasa. 29. Technécium vegyjele. 30. Tegnap után, holnap előtt. 31. Valamire jegyez. 33. Az egyik evangélista. 34. Fűző egyenmő hangzói. 36. Velencében sok van. 38. Ilyen állat az ökör. 40. Neptun tengeristen szimbóluma. 42. Szorító szerszám. 44. Formálj. 45. Becézett Antal. 47. Röviden szólít. 49. Dominikai Köztársaság és Thaiföldi gépjárműveinek betűjelzése. 54. Hírt adott, kissé népiesen. 55. Üres raj! 56. A versszak utolsó sora (zárt betűk: G, A, M, L). 57. Azon a helyen lecövekel. 58. Arrafele! 59. Híres volt egykor a Mme de Pompadouré, jelenleg a Dioré. 60. A test és ... egyek. 62. Függőleges helyzetből a földre roskad. 63. Szigetek a Felső-tó északi részén (SLATE). 65. Brazil szövevényi állam. 66. Tizenhárom vértanú városa. 67. Vajon erdőben élő állat? 69. Az egészről egy darab. 70. Uruguayi és tunéziai gépjárművek betűjelzése. 71. A Hilton fele! 73. Latin kettes. 74. Fonetikus mássalhangzó.

DRINCEANU ILONA

A HELIKON 23. számában közölt, Gondolat a színházról című rejtvenyünk megfejtése: A színház olyan, mint a szerelem. Jó kedély, egészség, erő és fiatalság kell hozzá.

E E F B H H
P Q R R S

Főszerkesztő: SZILÁGYI ISTVÁN
Főszerkesztőhelyettes: KIRÁLY LÁSZLÓ
Felelős titkár: SIGMOND ISTVÁN

Főmunkatárs: SZABÓ GYULA
Szerkesztőség: LASZLÓFFY ALADÁR: világkultúra
K. JAKAB ANTAL: vers, irodalomtörténet

MÓZES ATTILA: próza, kritika
NAGY MARIA: olvasószerkesztő
RAKOSSY TIBOR: műszaki szerkesztő

Számítógépes tördelés: NAGYMÁRIA; nyomtatja a Mészárosfalusi Kis Miklós református sajtóközpont; felelős vezető: TONK ISTVÁN
A szerkesztőség címe: 3400 Cluj-Napoca, str. Iasilor 14. Postafiók (casuta postala) 245. Telefon: 132309, 132096
A HELIKON alapítványi támogatással jelenik meg - kiadja a ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE ISSN 1220-6288